

INZET VAN AAI-HONDEN TIJDENS HET INFORMATIEVE GESPREK IN ZEDENZAKEN MET MINDERJARIGE SLACHTOFFERS

**AVANS EXPERTISECENTRUM
VEILIGHEID**

RAPPORT

Groeien begint met kennis.

Avans Hogeschool
Expertisecentrum Veiligheid
t: 088 - 525 64 49
e: secretariaatEV@avans.nl
www.expertisecentrum-veiligheid.nl

Postadres:

Expertisecentrum Veiligheid
Postbus 90116
4800 RA Breda

Inzet van AAI-honden tijdens het informatieve gesprek in zedenzaken met minderjarige slachtoffers

Colofon

ons kenmerk 18-040/100

datum 31 mei 2018

auteur Janine Janssen, m.m.v. Guillaume Beijers, Bodo Bombosch, Karin Frissen, Meike Kühl

© **2018** Expertisecentrum Veiligheid Avans Hogeschool
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksverslag van het project AAI-honden van de politie Rotterdam. Het onderzoek belicht uiteenlopende aspecten met betrekking tot de inzet van therapiehonden bij gesprekken met zedenslachtoffers.

Het doen van onderzoek parallel aan het uitvoeren van het project was een cruciaal onderdeel van het project. We wilden met elkaar leren van deze voor de politie bijzondere innovatie met therapiehonden. Bijzonder omdat het project zich richt op het beter leren omgaan met het welzijn van slachtoffers in plaats van verdachten. En omdat nu eens niet technologie, maar dieren de spil van de innovatie vormen. Om die reden heeft onderzoekster Janine Janssen vanaf het begin van het onderzoek het dierenwelzijn mede onderzocht.

Een project als dit draaide dus om dieren en mensen. Wij willen nu vooral de mensen – honden lezen nu eenmaal niet- bedanken die deze innovatie en het onderzoek primair mogelijk hebben gemaakt. Eerst en vooral bedanken wij de ‘founding father’ van het project Arno de Bruijn. Zonder Arno’s ideeën en persoonlijke inzet om die ideeën te realiseren was dit project nooit ontstaan. Ook bij de uitvoering van het project was Arno vol –en persoonlijk-betrokken. Verder bedanken we de politiemensen die de AAI-honden daadwerkelijk op het werk én thuis hebben begeleid. Het vroeg veel energie om dit te blijven combineren met de functie van zedenrechercheur. Daarbij hebben we geleerd dat veel randvoorwaarden moeten worden ingevuld om de begeleiding van deze AAI-honden binnen de politie mogelijk te maken.

De eigenaren van DogsWork hebben als betrokken leveranciers van dit project meer gedaan dan we ‘zakelijk’ van hen mochten verwachten, inclusief de verdere begeleiding van de honden na afloop van het project; waarvoor dank. Tenslotte danken we projectleider Ellen van der Aa en haar leidinggevende Maaïke van Os voor hun combinatie van loyaliteit en zakelijkheid ten aanzien van dit project. Halverwege stapten zij in het project : een ‘bumpy road’ vol leerervaringen, vreugde en frustraties. Zij hebben de verantwoordelijkheid genomen om met respect voor alle betrokkenen en tegelijk de benodigde zakelijkheid het project af te ronden.

Leren door en van dit innovatieve project staat wat ons betreft centraal. En geleerd hebben we. Het project is anders gelopen dan vooraf was bedacht. Desalniettemin is het een succes geworden. Door het ministerie van Justitie en Veiligheid dient dit project als voorbeeld van een innovatief traject dat ons veel heeft opgeleverd. In dit verslag kunt u daarvan getuige worden. We danken Janine Janssen voor haar constructieve benadering van dit project. We hadden ons geen betere onderzoekster kunnen wensen om de leerpunten naar boven te halen.

Wij wensen u een leerzame leestijd en inspiratie voor dit type ‘sociale’ innovatie.

Namens de stuurgroep AAI-honden,

Arjan de Zwart en Pauline Arts

Diensthoofd Regionale Recherche Rotterdam en vertegenwoordiger Ministerie Justitie en Veiligheid

Inhoudsopgave

1	Aanleiding en verloop van het onderzoek	4
1.1	Een experiment met AAI-honden	4
1.2	Doel van dit rapport	4
2	Slachtoffers van seksueel geweld en het politieonderzoek	6
2.1	Slachtoffers van seksueel geweld	6
2.2	Het politieonderzoek naar seksueel geweld	7
2.3	Impact van het politieonderzoek op het slachtoffer	10
3	Animal Assisted Interventions	13
3.1	Een korte geschiedenis	13
3.2	Soorten Animal Assisted Interventions	13
3.3	Inzet in de veiligheidszorg	15
4	Opzet van het geplande onderzoek	16
4.1	Centrale vraag en deelvragen	16
4.2	Deelnemers aan het onderzoek	17
4.3	Methoden en technieken	17
5	Een overzicht van de (beperkte) resultaten	20
5.1	Methodologische lessen en aandachtspunten uit de literatuur	20
5.2	Vragenlijsten	23
5.3	Camerabeelden	24
6	(Voorlopige) conclusies en aanbevelingen	26
6.1	(Voorlopige) conclusies	26
6.2	Aanbevelingen	26
7	Literatuur	28
Bijlage 1: Vragenlijst beleving informatieve gesprek slachtoffer MET hond		30
Bijlage 2 Vragenlijst informatieve gesprek slachtoffer ZONDER hond		34
Bijlage 3 Vragenlijst beleving informatieve gesprek rechercheur MET hond		38
Bijlage 4: Vragenlijst beleving informatieve gesprek rechercheur ZONDER hond		42
Bijlage 5: Informatiefolder over het onderzoek voor slachtoffer dat deelneemt aan het informatieve gesprek MET hond		45
Bijlage 6: Informatiefolder over het onderzoek voor het slachtoffer dat deelneemt aan het informatieve gesprek ZONDER hond		47

1 Aanleiding en verloop van het onderzoek

1.1 Een experiment met AAI-honden

Aanleiding om een experiment op te zetten

Tijdens het informatieve gesprek krijgen jeugdige slachtoffers van een zedenmisdrijf (12–18 jaar) het vaak zwaar te verduren. Natuurlijk kunnen researchers er alles aan doen om de mentale belasting tijdens het gesprek tot een minimum te beperken. Toch blijft het belastend. Het idee om voor deze specifieke groep gebruik te maken van Animal Assisted Interventions (AAI) is afkomstig van Arno de Bruijn, die werkt bij de eenheid Rotterdam. Tijdens het politiewerk ontstaan regelmatig te stressvolle situaties voor slachtoffers. Arno vroeg zich af of de aanwezigheid van een AAI-hond stressverlagend zou kunnen werken. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een informatief gesprek met een slachtoffer van een zedendelict. In de eenheid Rotterdam is vervolgens besloten om een experiment op te zetten bij de afdeling Zeden. Dit is een specialistische afdeling, waar gecertificeerde zedenresearchers werken. Alleen deze researchers mogen informatieve gesprekken voeren met slachtoffers. Aanvankelijk was het de bedoeling om bij de afdeling Zeden te gaan kijken bij twintig informatieve gesprekken met hond en nog eens twintig zonder de inzet van een hond. Het was de intentie dat dit experiment door onderzoek gevolgd zou worden.

Verloop van het experiment

Helaas is het organisatorisch niet gelukt om het experiment uit te voeren zoals gepland. Verschillende factoren speelden daarbij een rol. Bij de start van het project waren in dit verband al enkele uitdagingen geïdentificeerd:

- Belasting voor de researcher – een AAI-hond moet ook onderdak krijgen. De researcher is de aangewezen persoon om de AAI-hond in huis te nemen en te verzorgen.
- Er is weerstand bij medewerkers – niet iedereen ziet het nut in van AAI-honden of vindt het fijn dat de AAI-hond overdag op het bureau aanwezig is. Een hond moet ook uitgelaten worden en dat kost tijd.
- Het project is begonnen met een puppy – jonge honden houden moeilijk de aandacht vast en het is onwenselijk dat het informatieve gesprek verstoord wordt door een onrustige hond.

1.2 Doel van dit rapport

Veranderende doelen

Aanvankelijk was het doel van dit rapport het uitbrengen van een verslag van de onderzoeksresultaten naar aanleiding van het in de eenheid Rotterdam uitgevoerde experiment met de inzet van AAI-honden. Helaas is de uitvoering van dat experiment anders verlopen dan aanvankelijk gepland, waardoor er tijdens het onderzoek naar de werking van dit experiment niet voldoende materiaal kon worden verzameld om tot goed onderbouwde uitspraken te kunnen komen. Er is toch besloten om verslag uit te brengen, maar nu met een ander doel: in dit verslag wordt beschreven hoe het oorspronkelijke onderzoek is opgezet en wordt daarnaast aandacht besteed aan bevindingen uit de literatuur en aan inzichten uit de

beperkte dataverzameling. Dit alles levert alles behalve harde conclusies op over de mate waarin AAI tijdens het informatieve gesprek bij slachtoffers van zedendelicten in de leeftijd van 12-18 jaar dit gesprek (in gunstige zin) beïnvloedt. Het geeft wel handvaten voor de geïnteresseerden die (elders) opnieuw een dergelijk experiment willen uitvoeren. Vanuit die gedachte is dit rapport geschreven.

Opzet van dit rapport

De aanleiding van het experiment dat in dit rapport centraal staat is het verlichten van de belasting van slachtoffers van zedendelicten in de leeftijd van 12-18 jaar. In hoofdstuk 2 wordt uitvoerig stilgestaan bij die belasting van slachtoffers van zedendelicten. Enerzijds wordt stil gestaan bij de impact van zedendelicten en anderzijds bij die van het politieonderzoek. In hoofdstuk 3 komt AAI aan bod. Wat voor soorten interventies zijn er met dieren en waar komen we die tegen in de veiligheidszorg? In hoofdstuk 4 staat de opzet van het oorspronkelijke onderzoek centraal: de vraagstelling en methoden en technieken. In hoofdstuk 5 komen de (beperkte) resultaten uit literatuuronderzoek en de dataverzameling ten behoeve van het oorspronkelijke onderzoek aan bod. In het laatste hoofdstuk worden tot slot enkele (voorlopige) conclusies en aanbevelingen geformuleerd.

2 Slachtoffers van seksueel geweld en het politieonderzoek

2.1 Slachtoffers van seksueel geweld

In Nederland worden zedenmisdriven als een vorm van geweld gezien. Er wordt ook wel gesproken over seksueel geweld. Seksueel geweld wordt in Nederland als volgt omschreven:

Seksueel geweld is wat in de wet als aanranding en verkrachting is gedefinieerd, dat wil zeggen penetratie (verkrachting) of andere seksuele handelingen (aanranding) waarbij geweld is gebruikt, dreiging met geweld of gebruik is gemaakt van een situatie of toestand waardoor iemand niet in staat was te weigeren (bijv. door middelengebruik) (van Beek & van Berlo, 2015).

Het gaat om een veelomvattend begrip waarbij in het kader van dit onderzoek het juridische en psychologische perspectief nadere uitwerking verdienen. Het juridische perspectief is relevant omdat het centraal staat in de taakstelling van de politie. Het psychologische perspectief is relevant omdat het centraal staat in de beleving van seksueel geweld door slachtoffers.

Perspectieven op seksueel geweld

Voor het juridische perspectief op seksueel geweld zijn de delictsomschrijvingen en strafmaat, zoals opgenomen in het Wetboek van Strafrecht, leidend. De politie heeft de taak om de omschreven delicten op te sporen. De delictsomschrijvingen kunnen worden ingedeeld in vier categorieën:

- (1) Hands-off (geen fysiek contact tussen dader en slachtoffer),
- (2) Hands-on/off (combinatie van wel en geen fysiek contact tussen dader en slachtoffer),
- (3) Hands-on ontucht (fysiek seksueel contact tussen dader en slachtoffer waarbij dwang geen delictsbestanddeel is),
- (4) Hands-on dwang (fysiek seksueel contact tussen dader en slachtoffer waarbij dwang delictsbestanddeel is).

Bij het psychologische perspectief staat centraal wat het slachtoffer subjectief als seksueel geweld ervaart en wat voor haar/hem schadelijk is. Wat iemand als seksueel geweld ervaart, hoeft niet overeen te komen met de delictsomschrijvingen uit het Wetboek van Strafrecht. Ook kan het zo zijn dat de seksuele handelingen die de hoogste strafmaat kennen niet per se door een slachtoffer als het meest nare worden ervaren (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel geweld tegen kinderen, 2014).

Seksueel geweld kan voor het slachtoffer traumatiserend zijn en kan leiden tot het ontwikkelen van posttraumatische klachten en trauma gerelateerde stoornissen. Langdurige blootstelling aan seksueel geweld kan leiden tot blijvende neurologische aanpassingen van de hersenen in structuur, volume en functie. Dit kan leiden tot een versterkt vermogen emotionele belevingen uit te schakelen en een toename van wantrouwen. Adolescente slachtoffers ervaren in het bijzonder klachten als nachtmerries, angst, vermijding en schuldgevoelens. Beschermende factoren die het risico op beschadiging verminderen, zijn de veerkracht van het slachtoffer in algemene zin, constructieve coping-strategieën en een

steunend sociaal netwerk (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel geweld tegen kinderen, 2014; Herman, 2015).

Veel slachtoffers van een zedendelict hebben een verhoogde kwetsbaarheid omdat zij eerder slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld, een beperking hebben of uit een instabiel gezinssysteem afkomstig zijn (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel geweld tegen kinderen, 2014; Aanwijzing BWBR0037821, 2016; Ports, Ford & Merrick, 2016; van Beek & Tan, 2015). Seksueel geweld, in het bijzonder als er sprake is van gedwongen penetratie en als seksueel geweld langdurig plaats vindt, is schadelijk voor het slachtoffer (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel geweld tegen kinderen, 2014). In het algemeen geldt dat hoe jonger het slachtoffer is, hoe dichter de pleger bij het slachtoffer staat en hoe langer het geweld duurt, des te ernstiger de gevolgen zijn (Herman, 2015).

Slachtoffers van seksueel geweld onthullen hun ervaringen doorgaans niet. Slechts een gering deel van de slachtoffers rapporteert over het geweld aan de politie. Niet vertellen over de ervaringen met seksueel geweld kent verschillende oorzaken, waaronder het grote taboe dat op seksueel geweld heerst (Kühl, Schakenraad & van Beek, 2017). Minderjarige slachtoffers van seksueel geweld worden door plegers op verschillende manieren onder druk gezet niets over het seksuele geweld naar buiten te brengen. Zij worden expliciet gedwongen tot geheimhouding doordat de pleger bijvoorbeeld dreigt dat hen of hun dierbaren iets zou overkomen als zij over het seksuele geweld spreken. Ook kunnen slachtoffers gunsten, cadeautjes of gewenste vormen van aandacht krijgen waardoor zij zich onder druk gezet voelen en geheimhouding in stand houden. Tevens schamen veel adolescenten zich zodanig voor het ervaren seksuele geweld dat erover praten haast onmogelijk lijkt (Van Duin, 2014).

Een slachtoffer kan de indruk krijgen instemming te hebben gegeven omdat zij/hij niet in staat was zich te verzetten. Deze dynamiek van subjectief ervaren medeplichtigheid is schadelijk voor het slachtoffer en geldt in het bijzonder voor jeugdigen doordat zij nog minder goed onderscheid kunnen maken tussen oorzakelijkheid van buitenaf en van binnenuit (Van Duin, 2014).

2.2 Het politieonderzoek naar seksueel geweld

Fasen

Als de politie een verdenking van voorgevallen seksueel geweld heeft, wordt een politieonderzoek gestart. Het politieonderzoek is erop gericht te achterhalen *of* er iets is voorgevallen en *wat* zich precies heeft voorgedaan (Aanwijzing BWBR0037821, 2016; Wijers & de Boer, 2010; Van Wijk, Van Leiden & Hardeman, 2017). Er bestaan slechts zelden getuigen voor zedendelicten behalve slachtoffer(s) en mogelijke dader(s). Zoals eerder aangegeven is niet elke seksuele grensoverschrijding strafbaar gesteld en aangiftes van een zedendelict kunnen onterecht zijn. De politie moet daarom zorgvuldig onderzoek verrichten waarbij verklaringen afkomstig uit het informatieve gesprek en het verhoor vaak het enige bewijsmateriaal zijn (Aanwijzing BWBR0037821, 2016).

Het opsporingsonderzoek kent verschillende fases en de wijze waarop de politie handelt, hangt af van hoe de politie verdenking van seksueel geweld heeft gekregen. Als iemand zelf aan de politie vertelt slachtoffer te zijn geworden van seksueel geweld, bestaat de eerste fase van het politieonderzoek uit de melding van het zedendelict, een informatief gesprek en het

opnemen van de aangifte in een verhoor. Ook kan de rechter-commissaris opdracht geven tot ambtshalve vervolging zonder dat een slachtoffer zelf aangifte doet. Ook in dat geval vindt er een verhoor plaats. Omdat latere fases in zedenzaken geen onderdeel uitmaken van dit onderzoek, worden deze hier niet nader behandeld.

Het informatieve gesprek

In het informatieve gesprek wordt een slachtoffer voorgelicht over de consequenties van een aangifte en kan zij/hij na een bedenktijd besluiten al dan niet aangifte te doen (Aanwijzing BWBR0037821, 2016). Doel van het informatieve gesprek is het uitwisselen van informatie om ervoor te zorgen dat een weloverwogen beslissing wordt genomen met betrekking tot het wel of niet doen van aangifte. Thema's die aan de orde kunnen komen zijn de stress van een strafzaak, de positie van het slachtoffer in het strafproces en het belang van kritisch doorvragen tijdens het verhoor. Ook kan door het informatieve gesprek om verschillende redenen geconcludeerd worden dat het beter is van aangifte af te zien. Alhoewel de aangever een vertrouwenspersoon mee mag nemen naar het informatieve gesprek, spreekt de politie de aangever bij voorkeur alleen. Op deze manier wordt getracht de kans op beïnvloeding te verminderen (Wijers & de Boer, 2010). Het informatieve gesprek wordt auditief geregistreerd en in sommige gevallen ook visueel (Aanwijzing BWBR0032552, 2013). Het feit dat het verhoor audio(visueel) geregistreerd wordt, kan door slachtoffers als stressvol worden ervaren en de aangiftebereidheid verlagen (Amelsvoort, Rispens & Grolman, 2012). De aangever krijgt bedenktijd om weloverwogen te kunnen besluiten of zij/hij daadwerkelijk aangifte wil doen. Het is belangrijk dat aangevers zelf besluiten aangifte te doen en niet door hun sociale omgeving of de politie worden overgehaald of zelfs onder druk worden gezet (Wijers & de Boer, 2010).

Lang niet elk informatief gesprek leidt tot een aangifte (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel geweld tegen kinderen, 2014). Als een slachtoffer besluit geen aangifte te doen, kan op basis van bijvoorbeeld aanwijzingen uit het informatieve gesprek besloten worden tot ambtshalve vervolging door de officier van justitie. Zowel in het geval van een aangifte als ook in het geval van ambtshalve vervolging wordt ernaar gestreefd (onder andere) het slachtoffer te horen.

Het verhoor

Het verhoor vindt plaats volgens het model 'generiek getuigenverhoor' (Rispens & Dekens, 2015). Net als het informatieve gesprek worden de verhoren audio(visueel) geregistreerd. Ook het aangifteverhoor vindt vanwege de beïnvloedingskans bij voorkeur plaats zonder vertrouwenspersoon waardoor deze eventuele bron van bijstand ontbreekt (Wijers & de Boer, 2010). Met de afsluiting van het aangifteverhoor wordt de eerste fase van het opsporingsonderzoek afgerond.

Een onderzoeker moet een inschatting maken van de betrouwbaarheid van de verklaring van de verhoorde. Op de politieacademie leren onderzoekers in zedenzaken geëmotioneerdheid niet te beschouwen als indicator voor betrouwbaarheid (Van Amelsvoort, Rispens, Grolman, 2015). Uit een literatuurstudie van Wijers en de Boer (2010) is in het verleden gebleken dat verhoorders, ook gespecialiseerde en getrainde onderzoekers, zich bij de beoordeling van de geloofwaardigheid van een slachtoffer onbewust meer lieten leiden door de non-verbale presentatie van het slachtoffer dan door de inhoud van de verklaring. In het bijzonder interpreterden zij emotionele beheerstheid onterecht als signaal voor het niet spreken van de waarheid. Verder kunnen adolescenten van rond de 15 jaar bijzonder goed emoties van het gezicht aflezen (Rispens & Dekens, 2015). Als zij denken dat zij niet worden geloofd,

hebben zij de neiging minder over het ervaren geweld te vertellen (Wijers & de Boer, 2010). Tijdens het verhoor vragen zedenrechercheurs met het oog op bewijsvoering kritisch en zeer gedetailleerd door op hetgeen de verhoorde vertelt. Hierdoor kan het slachtoffer in herbelevingen geraken. Ondanks dat aangevers in het informatieve gesprek is verteld dat de rechercheurs kritisch zullen doorvragen, ervaren sommigen deze tactiek als een incorrecte en/of onvriendelijke bejegening (Wijers & de Boer, 2010).

Er is weinig systematisch onderzoek verricht naar factoren en verhoortactieken die slachtoffers stimuleren seksueel geweld te onthullen. Emotionele ondersteuning tijdens het verhoor lijkt een positieve factor te zijn, die echter nog verder onderzoek behoeft (Leach, Powel, Sharman & Anglim, 2017; Hershkowitz, Lamb & Katz, 2014; Teoh & Lamb, 2010).

Een aantal door ons in het vooronderzoek¹ geïnterviewde zedenrechercheurs van de politie in Nederland geeft aan dat zij veel investeren in voorwaarden om slachtoffers te kunnen verhoren. Hierbij valt te denken aan het versterken van de sociale en persoonlijke veiligheidsbeleving. Voorbeelden hiervan zijn het toelichten van de motivatie voor het stellen van kritische vragen, observaties bij de verhoorde benoemen en vertellen dat zedenrechercheurs het gewend zijn om over moeilijke en intieme onderwerpen te praten. Ook beschikken de zedenrechercheurs over diverse technieken die het slachtoffer kunnen helpen emotioneel belastende verklaringen af te leggen, zoals afspreken elkaar op bepaalde momenten niet aan te kijken of de verhoorde een verklaring op te laten schrijven en vervolgens voor te lezen.

Jeugdigen kunnen door hun leeftijdsspecifieke ontwikkelingen moeilijker te verhoren zijn. Adolescente slachtoffers van zedendelicten hebben meer moeite seksueel misbruik tijdens het verhoor te onthullen dan jeugdigen tussen 8 en 12 jaar oud (Leach, Powell, Sharman & Anglim, 2017). Zij onthullen het minst als het seksuele geweld gepaard is gegaan met penetratie, de beschuldigde eerder geweld heeft gepleegd, geen familielid is en als het slachtoffer eerder over het ervaren geweld heeft gesproken. Als er een langere periode ligt tussen het laatste voorgevallen seksuele geweld en het verhoor, spreken adolescente slachtoffers zich makkelijker uit (Leach, Powell, Sharman & Anglim, 2017). Een zedenrechercheur heeft tijdens een interview in het kader van het vooronderzoek aangegeven dat zij jeugdigen rond de 15 jaar het moeilijkst vindt om te verhoren, omdat zij veel moeite hebben om eerlijk te vertellen over hun eigen rol in de context van het seksuele geweldsdelict.

Bij een verhoor kan frictie ontstaan tussen het eerder besproken psychologische en juridische perspectief op seksueel geweld omdat de verhoorde en de politie in de omgang met seksueel geweld verschillende accenten en definities kunnen hanteren. Frictie kan optreden omdat een aangever bepaald handelen als seksueel geweld ervaart, terwijl hetzelfde handelen in juridische zin niet onder seksueel geweld valt en andersom. Ook kan een aangever wensen al dan niet over bepaalde aspecten van het seksuele geweld gehoord te worden, terwijl de politie in het verhoor andere accenten wil leggen (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel geweld tegen kinderen, 2014).

¹Ter voorbereiding op de ontwikkeling van dit onderzoeksvoorstel is een bescheiden vooronderzoek uitgevoerd dat bestond uit oriënterende interviews met deelnemers aan het op te starten project. Doel hiervan was om goed inzicht te krijgen in de context waarin de inzet van honden uiteindelijk gestalte zou krijgen.

2.3 Impact van het politieonderzoek op het slachtoffer

Doel van het politieonderzoek

Het politieonderzoek is geen therapeutische interventie gericht op het slachtoffer. Het doel is waarheidsvinding. Niet het psychologische perspectief maar het juridische perspectief is leidend. Sommige slachtoffers waarderen een verhoor wel als opluchtend of voelen zich gehoord. Voor veel slachtoffers betekent het verhoor echter ook een zeer hoge belasting (Weijers & de Boer, 2010; Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel geweld tegen kinderen, 2014). We besteden in dit verband aandacht aan stressbeleving tijdens het informatieve gesprek en het verhoor en secundaire victimisatie.

Stress tijdens het informatieve gesprek en het verhoor

In gesprek met de politie (tijdens het informatieve gesprek of tijdens het verhoor) kunnen kritische en gedetailleerde vragen stress opleveren. Uit het vooronderzoek is verder gebleken dat als tijdens het informatieve gesprek een ouder de ruimte verlaat – dat is gebruikelijk wanneer het gesprek ingaat op het delict – dit bij de jeugdige tot stress kan leiden. Maar wat is stress eigenlijk? Stress is een veranderlijke toestand die ervaren wordt afhankelijk van welke betekenis een persoon tijdens een specifiek moment verleent aan stressoren (O'Sullivan, 2010). Onder een stressor wordt verstaan iedere eis uit de omgeving die van invloed is op lichaam en psyche. Als stressoren als negatief worden ervaren, kan dat inwerken op onder andere het stemmingsniveau (bijv. door het ervaren van angst, pessimisme, gespannenheid) en het psychologische niveau (bijv. beperkt concentratievermogen, schrikachtigheid, afname van flexibiliteit en verlaging zelfvertrouwen). Een beperkte mate aan stress kan er echter toe leiden dat alertheid en concentratie toenemen en herinneringen makkelijker kunnen worden opgeroepen. Nadelige stressreacties kunnen verminderd worden door copinggedrag en door sociale ondersteuning te ontvangen (Van Sliedregt, 2014).

Een informatief gesprek of verhoor over seksueel geweld kent voor een slachtoffer veel potentiële stressoren die tot nadelige stress kunnen leiden. Er kan bijvoorbeeld sprake zijn van posttraumatische stress waardoor het praten over het gebeurde tot extra stress kan leiden. Gevolg hiervan is dat het slachtoffer vormen van secundaire victimisatie kan ervaren. Extreme stress tijdens het informatieve gesprek of het verhoor kan ertoe leiden dat het slachtoffer gestelde vragen minder goed of zelfs niet beantwoordt (Van Amelsvoort, Rispens & Grolman, 2012; Rispens & Dekens, 2015).

De wijze waarop rechercheurs hun vragen stellen, is in het bijzonder bij adolescenten van groot belang. Onder stress zijn adolescenten zeer gevoelig voor beïnvloeding. Zij hebben een hogere neiging tot meegaandheid en suggestibiliteit (Rispens & Dekens, 2015).

Meegaandheid kan worden uitgelokt door openlijke uiting van twijfel, een hoog vragentempo, onvriendelijkheid en sterke vriendelijkheid. Ook zijn 12-18 jarigen in sterkere mate gevoelig voor afwijzing door kritische uitlatingen en moraliserende opmerkingen (Wijers & de Boer, 2010).

Een gezonde mate aan stress zou ertoe kunnen leiden dat het slachtoffer het informatieve gesprek of het verhoor positiever ervaart en een kwalitatief betere getuigenverklaring kan afleggen. Uit het vooronderzoek werd duidelijk dat getracht wordt adequaat copinggedrag te stimuleren door in het informatieve gesprek vooraf aan het verhoor te wijzen op de belasting die het politieonderzoek en andere fases in het strafproces met zich mee kunnen brengen. Verder trachten rechercheurs tijdens het informatieve gesprek of het verhoor sociale

ondersteuning te bieden door bijvoorbeeld empathie voor het slachtoffer te tonen en op deze manier een sfeer te scheppen die de verhoorde helpt om, ondanks de hoge belasting, positieve betekenis te verlenen aan (aspecten van) het gesprek. De vraag is of het inzetten van een AAI-hond tijdens het informatieve gesprek tevens sociale ondersteuning kan bieden die nadelige stressreacties vermindert.

Secundaire victimisatie

Een zedenzaak kan bij het slachtoffer leiden tot secundaire victimisatie. Onder secundaire victimisatie wordt verstaan dat het leed of de schade van het slachtoffer door het strafproces verergerd wordt. Het gaat dus om hernieuwd slachtofferschap, veroorzaakt door de zedenzaak. Wijers en de Boer (2010) hebben in opdracht van het Wetenschappelijk onderzoeks- en documentatiecentrum van het ministerie van Justitie (WODC) een overzichtsstudie verricht naar secundaire victimisatie van slachtoffers als getuigen in het strafproces.

De kans op secundaire victimisatie is volgens Wijers en de Boer (2010) het grootst als verwachtingen van het slachtoffer over het strafproces niet uitkomen.

Verwachtingsmanagement werkt door op onderstaande risicofactoren voor secundaire victimisatie:

- (1) het ervaren van procedurele onrechtvaardigheid, bijvoorbeeld doordat het slachtoffer niet als zodanig wordt betrokken in het proces;
- (2) incorrecte en/of onvriendelijke bejegening, bijvoorbeeld 'blame the victim' gedrag en insensitieve vragen;
- (3) verlies van regie, bijvoorbeeld doordat het slachtoffer zich speelbal in het proces voelt;
- (4) psychologische en emotionele stress, bijvoorbeeld de traumatische gebeurtenis in detail moeten navertellen;
- (5) ontevredenheid over de uitkomsten van de strafzaak, bijvoorbeeld bij vrijspraak;
- (6) angsten voor onveiligheid, bijvoorbeeld als het slachtoffer tijdens het proces bedreigd wordt.

Kinderen zijn bijzonder kwetsbaar voor secundaire victimisatie als zij vragen gesteld krijgen die niet leeftijdsadequaat zijn, een verhoor langer duurt dan zij eigenlijk aankunnen of een kind vrijspraak duidt als dat wat er is gebeurd verdiend was (Wijers & de Boer, 2010).

Uit diverse studies is naar voren gekomen dat slachtoffers het minst risico lopen op secundaire victimisatie als zij veerkrachtig zijn. Veerkracht wordt versterkt als het slachtoffer overeenkomend met de risicofactoren in het strafproces een hoge mate van voorspelbaarheid, veiligheid, controle en rechtvaardigheid ervaart. Ook hebben betekenisvolle relaties/contact (vertrouwen, diepgang, duurzaamheid), doelbewust handelen (self-efficacy) en inzicht en reflectie positieve invloed op de veerkracht. Vooral getraumatiseerde slachtoffers hebben baat bij psychologische bijstand. De aanwezigheid van een vertrouwenspersoon tijdens het informatieve gesprek en het verhoor kan een jeugdige helpen minder stress te ervaren (Wijers & de Boer, 2010).

Wijers en de Boer (2010) onderscheiden op basis van literatuuronderzoek vier verschillende gevolgen van secundaire victimisatie:

- (1) *Retraumatisering*: de verergering van (de effecten van) het oorspronkelijke trauma; risicofactoren hiervoor zijn incorrecte en/of onvriendelijke bejegening

en psychologische en emotionele stress. Retraumatisering meten is complex omdat niet altijd duidelijk is of de rechtszaak zelf retraumatiserend werkt of dat er sprake is van een confrontatie met het eerder opgelopen trauma door triggers die herbelevingen veroorzaken (Wijers & de Boer, 2010);

- (2) *Negatieve effecten op het vertrouwen van het slachtoffer in zichzelf, het rechtssysteem en de wereld:* risicofactoren hiervoor zijn een voor het slachtoffer negatieve uitkomst van de zaak en het ervaren van procedurele onrechtvaardigheid;
- (3) *Belemmering van het herstel:* in het bijzonder veroorzaakt door ontevredenheid met het vonnis, 'blame the victim' gedrag en het uitstellen van opvang en behandeling van de slachtoffers tot na het verhoor;
- (4) *Traumatisering:* victimisatie doordat de rechtszaak op zichzelf als traumatisch wordt ervaren. Dit komt slechts zeer zelden voor.

Bij de politie wordt ernaar gestreefd om secundaire victimisatie van slachtoffers zoveel mogelijk te voorkomen. De belangen van slachtoffers in zedenzaken moeten worden afgewogen tegen het belang van waarheidsvinding en vervolging (Aanwijzing BWBR0037821, 2016). De risicofactoren voor secundaire victimisatie kunnen door de aard van het politieonderzoek niet volledig worden uitgeschakeld. De vraag is in hoeverre de impact van de risicofactoren door de inzet van een AAI-hond tijdens het informatieve gesprek kan worden verzacht.

3 Animal Assisted Interventions

3.1 Een korte geschiedenis

Een vroege start

Al in 1699 schreef de filosoof en pedagoog John Locke over de gunstige invloed die de aanwezigheid van dieren op de ontwikkeling van kinderen kon hebben. Volgens de grote denker zou het de ontwikkeling van hun gevoeligheid positief beïnvloeden en kinderen een gevoel voor zorg en verantwoordelijkheid voor anderen bijbrengen. Aan het einde van de 18e en het begin van de 19e eeuw werden dieren om vergelijkbare redenen al regelmatig ingezet bij de zorg voor 'geesteszieken' (Janssen & Bombosch, 2016).

Groeiende interesse

In de 20^e eeuw zou met de komst van de moderne geneeskunst de aanwezigheid van dieren in de institutionele zorg grotendeels verdwenen zijn (Fine, 2015). Maar toch niet helemaal: in de jaren zestig van de vorige eeuw is met name door de Amerikaanse kinderpsychiater Boris Levinson baanbrekend werk verricht waar het de inzet van dieren betreft. Het was hem opgevallen dat zijn jonge patiënten die problemen hadden met het leggen van contacten met medemensen, enthousiast op zijn hond Jingles reageerden en de aanwezigheid van de psychiater even leken te vergeten. De hond fungeerde als een ijsbreker die het contact tussen behandelaar en patiënt versoepelde (Janssen, 2002; Janssen et al., 2013). Na Levinson kwamen ook de psychiaters Corson en Corson in de jaren zeventig van de vorige eeuw tot het inzicht dat honden een belangrijke rol kunnen vervullen als sociale katalysator in een therapeutische setting door een positieve band te smeden tussen patiënten en behandelaars. Een decennium later deed het onderzoek van psycholoog Alan Beck en psychiater Aaron Katcher de interesse in de inzet van dieren toenemen. In hun onderzoek stonden namelijk niet gevalsbeschrijvingen centraal, maar ging het om het meten van de fysiologische reactie van proefpersonen die interacteerden met honden. Er was sprake van duidelijke ontspanning, spierontspanning, vertraging van de ademhaling en hartslag. Allemaal tekenen die geïnterpreteerd werden als een reactie van het sympathische zenuwstelsel en daarmee een vermindering van stress (Coren, 2013). De groeiende interesse voor het werken met dieren heeft geleid tot de oprichting van de *International Association of Human-Animal Interaction Organizations* (IAHIAO) in 1990 (Jansen & Bakker, 2007). Daarbij zijn inmiddels vele onderzoekers en organisaties aangesloten vanuit verschillende landen over de wereld die zich met enige vorm van AAI bezig houden (Janssen & Bombosch, 2016).

3.2 Soorten Animal Assisted Interventions

Soorten

Door de IAHIAO zijn verschillende soorten AAI onderscheiden en gedefinieerd. Zo is er onder meer *Animal Assisted Therapy* (AAT). Dit is een doelgerichte, geplande en gestructureerde therapeutische interventie die wordt aangestuurd en/of uitgevoerd door beroepsbeoefenaars op het gebied van gezondheid, onderwijs en sociale dienstverlening. Behandelveortgang wordt gemeten en vermeld in de dossiers. AAT wordt uitgevoerd en/of aangestuurd door een geschoolde beroepsbeoefenaar (met een geldige beroepsvergunning, een universiteitsgraad of equivalent hiervan) met expertise in het aandachtsgebied van zijn of haar professie. AAT richt zich op de verbetering van fysiek, cognitief, gedragsmatig en/of sociaal-emotioneel

functioneren van de desbetreffende cliënt.²

Daarnaast wordt er ook *Animal Assisted Education* (AAE) onderscheiden. Dit is een doelgerichte, geplande en gestructureerde interventie die wordt aangestuurd en/of geboden door beroepsbeoefenaars op het gebied van onderwijs en verwante dienstverlening. AAE wordt uitgevoerd door een bevoegde leerkracht (met diploma of graad) voor regulier en bijzonder onderwijs. Leerkrachten voor regulier onderwijs die AAE bieden, dienen bekend te zijn met de betrokken dieren. Wanneer AAE wordt uitgevoerd door leerkrachten voor bijzonder onderwijs (orthopedagogiek) wordt het ook beschouwd als een therapeutische en doelgerichte interventie. De focus van de activiteiten is gericht op leervaardigheden, pro-sociale vaardigheden en op cognitief functioneren. De vooruitgang van de leerling wordt gemeten en vastgelegd.³

Dan zijn er nog *Animal Assisted Activities* (AAA). Dit zijn informele interacties die meestal uitgevoerd worden door een vrijwilliger met als doel motiverende, educatieve en recreatieve activiteiten aan te bieden. Er zijn geen behandeldoelen. Vaak worden AAA's aangeboden door mensen die niet zijn opgeleid in de gezondheidszorg, sociaal werk of in het onderwijs. Mens-diercombinaties moeten in ieder geval een inleidende training, voorbereiding en eindevaluatie hebben ontvangen voordat ze kunnen deelnemen aan informele bezoeken. Mens-diercombinaties die AAA bieden, kunnen eventueel ook voor specifieke en documenteerbare doeleinden formeel en rechtstreeks samenwerken met een beroepsbeoefenaar op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs of dienstverlening. In dat geval participeert het team aan een AAT of AAE die wordt uitgevoerd door een gezondheids- of onderwijsspecialist.⁴

Definitie en minimale standaard

De door de IAHAIO gegeven definities zijn niet alleen maar beschrijvingen van wat AAI in de praktijk allemaal kan betekenen. Deze definities vormen in feite ook een minimale standaard van randvoorwaarden, bijvoorbeeld op het gebied van scholing van uitvoerders en verslaglegging. Om enig inzicht te krijgen in wat er in Nederland aan AAI plaatsvindt, hebben wij twee van onze studenten de opdracht gegeven om uit te zoeken hoeveel AAI's waarbij met honden gewerkt wordt in Nederland worden aangeboden.⁵ De websites van verschillende aanbieders zijn bekeken en verder is telefonisch navraag gedaan bij aanbieders. In totaal kwamen zij 51 aanbieders op het spoor. Het bleek echter alles behalve eenvoudig om datgene wat werd aangeboden te rubriceren volgens de hiervoor gegeven definities van IAHAIO. Circa tachtig procent zegt bijvoorbeeld naar een therapeutische doelstelling te werken, maar minder dan een vijfde van de aanbieders doet ook daadwerkelijk aan schriftelijke verslaglegging van het verloop van de interventie. In totaal zouden slechts zeven van de 51 aanbieders in aanmerkingen komen voor het voeren van het etiket AAT en 13 voor AAA (Janssen & Bombosch, 2016). Hoe er met honden wordt gewerkt binnen AAI verschilt overigens per vorm en setting. Binnen AAT wordt de hond als ondersteuning van de therapie gebruikt, hier is het dus zo dat de therapeut de hond en de cliënt tegelijk in de ruimte heeft. De cliënt krijgt dan bijvoorbeeld de opdracht de hond een nieuw stukje gedrag aan te leren specifiek bedoeld om de cliënt te confronteren of laten oefenen met één van de eigen therapiedoelen. Denk in dit verband aan duidelijke verbale en non-verbale communicatie bij het aangeven van een grens. Zo kan de hond gevraagd worden een lijn op de vloer niet over te gaan, terwijl daar achter een hondenbrokje ligt.

² <http://www.aaizoo.nl/witboek-van-iahaio-2015/>

³ <http://www.aaizoo.nl/witboek-van-iahaio-2015/>

⁴ <http://www.aaizoo.nl/witboek-van-iahaio-2015/>

⁵ Met dank aan Kelly van Engelen en Rosalie de Bruine.

3.3 Inzet in de veiligheidszorg

Drie domeinen

In de veiligheidszorg zien we de inzet van dieren op drie domeinen in de justitiële keten: in detentie, in de rechtszaal en bij de behandeling van slachtoffers die te kampen hebben met naweeën van het ervaren delict. Zo zijn er verschillende programma's voor mensen met een posttraumatische stress stoornis of voor rouwverwerking. In de rechtszaal komen we inmiddels ook *courtdogs* tegen.⁶ Honden worden ingezet om emotionele steun te bieden bij vaak toch stressvolle bijeenkomsten in de rechtszaal. De steun is vooral bedoeld voor slachtoffers en getuigen. Denk bijvoorbeeld aan een kind dat moet getuigen bij een moeilijke familiezaak. De hond zou dan op de gang al in contact kunnen komen met het kind door het hoofd op schoot te leggen en geaaid te worden. Vervolgens mag de hond mee de rechtszaal in om tijdens de zitting aan de voeten van het kind te liggen. Er is met name in de Verenigde Staten ervaring mee opgedaan. Uitvoerig gedocumenteerd is de inzet van dieren in detentie. De inzet in detentie kan verschillende doeleinden dienen. Veelgenoemd is het bevorderen van de (geestelijke) gezondheid van gedetineerden. Andere doelstellingen worden daarmee telkens in verband gebracht. Wanneer gedetineerden zich namelijk fysiek en/of mentaal beter voelen, komt dat de onderlinge contacten tussen gedetineerden en de contacten met het personeel ten goede. Dat draagt dan weer bij aan de sfeer en de veiligheid in de instelling. Er zijn ook programma's bekend waarbij de zorg voor een dier wordt gekoppeld aan een training of opleiding met diploma voor gedetineerden, bijvoorbeeld tot dierenverzorger. Achterliggende gedachte is dan dat na vrijlating de ex-gedetineerde een versterkt gevoel voor eigenwaarde en zelfvertrouwen heeft, en wellicht een waardevol diploma op zak waarmee de voor ex-gedetineerden niet zo gemakkelijke entree op de arbeidsmarkt hopelijk wordt versoepeld (Janssen et al., 2013; zie ook: Cazaux, 2001/2002 en Furst, 2006).

⁶ <http://courthousedogs.com/>

4 Opzet van het geplande onderzoek

4.1 Centrale vraag en deelvragen

Uitgangspunten

Hiervoor is aangegeven dat slachtoffers in zedenzaken stress kunnen ervaren tijdens het informatieve gesprek bij de politie. Deze stress wil de politie minimaliseren en secundaire victimisatie moet worden voorkomen. Het is echter noodzakelijk dat ter waarheidsvinding bij een eventuele aangifte gedetailleerd wordt gepraat over het ervaren seksueel geweld. Minderjarige slachtoffers van een zedenmisdrijf zijn tijdens het informatieve gesprek en het verhoor door hun leeftijdsgebonden ontwikkeling bijzonder kwetsbaar. Daarnaast worden het informatieve gesprek en het verhoor bemoeilijkt door de traumatische impact van het delict op het slachtoffer, door de druk tot geheimhouding die slachtoffers in sommige gevallen ervaren en doordat het psychologische perspectief van het slachtoffer en het juridische perspectief op seksueel geweld van de politie frictie kunnen opleveren. Rechercheurs moeten (veel) investeren om het slachtoffer bereid te vinden over het ervaren seksuele geweld te praten. AAI-honden zijn in verschillende contexten, waaronder binnen de justitiële keten, ingezet om onder andere slachtoffers in de omgang met bijvoorbeeld stress en sociale interactie te ondersteunen. Studies naar de inzet van AAI kennen veel beperkingen waardoor tot nu toe geen harde conclusies over de werkzaamheid van AAI binnen specifieke contexten kunnen worden getrokken. Omdat er echter aanwijzingen zijn dat honden als ijsbreker kunnen fungeren en bij kunnen dragen aan de omgang met stress, wil de politie onderzoeken of het inzetten van een AAI-hond tijdens het informatieve gesprek met slachtoffers van een zedenmisdrijf van meerwaarde kan zijn. In hoeverre van meerwaarde gesproken kan worden, wordt belicht vanuit meervoudig perspectief, waarbij het handelen en de interactie tussen slachtoffer, zedenrechercheurs en AAI-hond een driehoek vormen die doorwerkt op de kwaliteit van het politieonderzoek als geheel. We gaan onderzoeken in hoeverre de interactie systemisch plaats vindt doordat bijvoorbeeld de AAI-hond een bepaalde impact zou kunnen hebben op de zedenrechercheur en de rechercheur hierdoor anders handelt of het slachtoffer anders handelt waardoor ook de zedenrechercheur anders handelt.

Samenvattend komt een en ander op het volgende neer:

- Het doel *van het project* is om het informatieve gesprek met slachtoffers van een zedenmisdrijf met oog op slachtofferzorg efficiënter en effectiever te maken.
- Het doel *van het onderzoek* is om inzicht te krijgen in werkzame factoren in de slachtofferzorg door het toevoegen van een AAI-hond aan het informatieve gesprek met slachtoffers van seksueel geweld.

Het onderzoek is verricht vanuit het lectoraat Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties van het Expertisecentrum Veiligheid van Avans Hogeschool. Opdrachtgever is de eenheid Rotterdam van de nationale politie. Het Openbaar Ministerie en de zedenrecherche hebben toestemming gegeven om het onderzoek uit te voeren en daarbij randvoorwaarden en beperkingen opgelegd. Het onderzoek is gericht op slachtoffers van zedenzaken in de leeftijdsgroep 12 tot 18 jaar oud en met een IQ hoger dan 75. Bij het opstellen van een inzetprotocol voor de AAI-honden is er voor gekozen om deze dieren alleen bij het informatieve gesprek in te zetten.

Vragen

De centrale vraag is als volgt geformuleerd:

- Wat is de impact van de inzet van een AAI-hond tijdens het informatieve gesprek met een slachtoffer van een zedenmisdrijf op het slachtoffer, rechercheurs, AAI-hond en politieonderzoek?

Op basis van deze centrale vraag zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Wat is de impact van de inzet van een AAI-hond tijdens het informatieve gesprek met een slachtoffer van een zedenmisdrijf op het slachtoffer?
2. Wat is de impact van de inzet van een AAI-hond tijdens het informatieve gesprek met een slachtoffer van een zedenmisdrijf op de rechercheurs?
3. Wat is de impact van de inzet van een AAI-hond tijdens het informatieve gesprek met een slachtoffer van een zedenmisdrijf op de AAI-hond?
4. Wat is de impact van de inzet van een AAI-hond tijdens het informatieve gesprek met een slachtoffer van een zedenmisdrijf op het politieonderzoek?

4.2 Deelnemers aan het onderzoek

Drie partijen

In feite namen er drie partijen deel aan het geplande onderzoek:

- Slachtoffers van zedenzaken tussen de 12 en 18 jaar oud. We richten ons daarbij op slachtofferschap van onvrijwillig seksueel contact (hands-on). Vrijwillig seksueel contact, ook al is het strafbaar gesteld, wordt niet meegenomen in dit onderzoeksproject.
- Zedenrechercheurs die het informatieve gesprek met slachtoffers voeren.
- Verder wordt met twee AAI-honden van DogsWork gewerkt, namelijk Kyara en Twix. Het ras van deze honden is Polski Owczarek Nizinny; het zijn Poolse herdershonden, die speciaal zijn geselecteerd op hun stabiele karakter, intelligentie, uiterlijk en het niet opwekken van een allergie.

4.3 Methoden en technieken

Het oorspronkelijke plan

Het was de bedoeling om in totaal 40 informatieve gesprekken te bestuderen: 20 met inzet van een hond en 20 zonder (controlegroep):

- Om een vertekening van de antwoorden te verkleinen, zou de slachtoffers gevraagd worden meteen na het informatieve gesprek een vragenlijst in te vullen. Aanvullend zouden de (audio)visuele registraties van de informatieve gesprekken in de analyse worden betrokken.
- De zedenrechercheurs zouden na afloop van het informatieve gesprek een vragenlijst invullen. Aanvullend zouden wederom de (audio)visuele registraties van de informatieve gesprekken in de analyse worden betrokken.
- Om een inschatting te kunnen maken van de belasting van de AAI-honden zou onder meer gebruik worden gemaakt van de door Wolfarth en Olbrich (2017) ontwikkelde

richtlijn voor de inzet van dit soort dieren. Op basis daarvan waren vragen opgenomen in de vragenlijst voor de zedenrechercheurs. Ook zouden camerabeelden uitgekeken worden om inzicht te krijgen in de belasting en het welzijn van de honden die aan het experiment hebben deelgenomen.

Vragenlijsten en camerabeelden

Er is een viertal vragenlijsten ontwikkeld (twee voor de zedenrechercheurs en twee voor de slachtoffers. Voor beide groepen is er een vragenlijst voor de situaties waarin een hond is ingezet en een lijst voor de zaken waarbij geen hond is ingezet), die schriftelijk konden worden afgenomen bij de respondenten.

De vragenlijst voor het slachtoffer is samengesteld uit de gevalideerde en internationaal veel gebruikte vragenlijst "Schokverwerkingslijst" (SVL) en zelf geformuleerde vragen. De SVL wordt ingezet om een goede inschatting te kunnen maken van de stressoren die bij het slachtoffer actueel spelen. De andere vragen focussen op de specifieke inzet van de AAI-honden en andere interventies in relatie tot stressbeleving. De aanvullende vragen zijn deels open en deels gesloten vragen. Deze aanvullende vragen zijn in verband met relevantie slechts deels opgenomen in de vragenlijst voor de slachtoffers uit de controlegroep. Van het informatieve gesprek en het verhoor zouden (audio)visuele registraties worden gemaakt. Hoewel tijdens het informatieve gesprek niet standaard camerabeelden worden gemaakt, lag het wel in de bedoeling om speciaal voor dit experiment en het onderzoek met toestemming van het OM meer opnames te maken.

De onderzoekers zouden deze registraties als onderzoeksmateriaal ter beschikking gesteld krijgen ten behoeve van een analyse van de interactie tussen het slachtoffer, de rechercheur en de hond. Voor de rechercheurs zijn vragenlijsten ontwikkeld, waarin naast vragen over het politiewerk ook de items aan bod komen, die aan de slachtoffers zouden worden voorgelegd. In bijlage 1 tot en met 4 zijn de verschillende vragenlijsten opgenomen.

Informatie vooraf en toestemming

In het onderzoek is gewerkt met positieve consent. Concreet betekent dit dat het een voorwaarde voor het onderzoek was dat de slachtoffers expliciete toestemming geven voor deelname aan het onderzoek. De front office neemt de melding aan en vraagt of de aanwezigheid van een hond op prijs wordt gesteld. Ook worden flyers met nadere informatie over het onderzoek uitgereikt. Die zijn opgenomen in bijlage 5 en 6.

Het is belangrijk dat de verstrekte informatie over het experiment geen valse verwachtingen bij het slachtoffer wekt. Daarom werd in de flyers duidelijk gemaakt dat het om een experiment gaat en niet vaststaat in hoeverre de inzet van een AAI-hond een eventuele negatieve impact van een informatief gesprek vermindert. Dit is belangrijk omdat ten eerste positieve verwachtingen niet waargemaakt kunnen worden wat de kans op secundaire victimisatie verhoogt (Wijers & de Boer, 2010) en ten tweede omdat het sturen van verwachtingen de uitkomst van de onderzoeksresultaten kan beïnvloeden.

Slachtoffers van seksueel geweld zijn slachtoffers van een zwaar delict. De ervaring is dat deze slachtoffergroep sterker gemotiveerd is aan onderzoeken deel te nemen dan slachtoffers van lichte delicten. Verhoogde motivatie wordt vaak veroorzaakt door de behoefte over de eigen ervaring te kunnen vertellen en eigen negatieve slachtofferervaringen bij anderen te kunnen voorkomen. Daartegenover staat dat deelnemen aan het onderzoek voor getraumatiseerde slachtoffers ook juist zwaar kan zijn omdat de confrontatie met (gevolgen van) hun slachtofferschap emotioneel belastend kan zijn (Klerx-van Mierlo, Pemberton &

datum 31 mei 2018
auteur Janine Janssen
pagina 19 van 47

Lodewijks, 2011). In de communicatie met de slachtoffers over het onderzoek werd hiermee rekening gehouden door ingebed in slachtofferzorg over het onderzoek te praten en in schriftelijke communicatie flashbackgevoelige taal (woorden als slachtoffer, verkrachting, seksueel geweld) te vermijden.

5 Een overzicht van de (beperkte) resultaten

5.1 Methodologische lessen en aandachtspunten uit de literatuur

Methodologisch lessen

Aangezien er over AAI bij slachtoffers van zedendelinquenten geen literatuur is, omdat dit experiment in feite een primeur was, is breder in de literatuur naar de werking van AAI gekeken. Het doel van het bestuderen van die literatuur was het achterhalen van methodologische lessen (Janssen, et al., 2013). Helaas blijkt dat veel onderzoek naar de werking van AAI methodologisch niet altijd stevig is onderbouwd. In mindere mate geldt dat voor het woord *intervention*, maar het gebruik van het woord 'therapie' – zoals in *Animal Assisted Therapy* – veronderstelt dat er naar een bepaald punt wordt toegewerkt. Er is met andere woorden sprake van een begin en een einde, waarbij bepaalde stappen moeten zijn gezet of resultaten dienen te worden behaald. Dat roept weer associaties op met de in de laatste jaren opgekomen *What Works*-en *evidence based* benaderingen. In de literatuur over programma's in detentie en het werken met delinquenten zijn verschillende beginselen beschreven waarmee vanuit de optiek van deze twee paradigma's rekening dient te worden gehouden bij de ontwikkeling en uitvoering van een succesvolle interventie:

- het risicobeginsel, dat wil zeggen dat de interventie is afgestemd op het risico op recidive bij de delinquent;
- het behoeftebeginsel, waarbij het gaat om het inzicht dat elk individu in een eigen uniek sociaal verband leeft, dat van invloed is op het delictgedrag: zorg is juist die aspecten uit de achtergrondsituatie van de delinquent aan te pakken die problematisch zijn;
- het responsiviteitsbeginsel, waarbij het gaat om een optimale interactie tussen de behandelaar, de interventie en delinquent, of met andere woorden om aansluiting van de interventie bij het niveau van de delinquent;
- het beginsel van de behandelmodaliteit, waarbij het streven is een vorm van behandeling te bedenken die rekening houdt met de persoon van de delinquent en zijn (of haar) leefomstandigheden: maatwerk dus. Dat impliceert vaak weer een multimodale aanpak, ofwel een combinatie van verschillende benaderingen;
- dan is er nog het beginsel van programma-integriteit, dat het belang van heldere doelen, uitgangspunten en te volgen systematiek onderschrijft, naast een stevige theoretische onderbouwing; hierbij sluit het professionaliteitsbeginsel aan, waarbij de centrale gedachte is dat behandelaars een opleiding hebben genoten of een training hebben gevolgd om de interventie uit te voeren en tevens door hun opdrachtgevers ondersteund worden bij de uitvoering van het programma;
- tot slot wordt in de literatuur nog gesproken over het beginsel in de samenleving, waarbij de gedachte wordt uitgesproken dat het de voorkeur heeft programma's met gedetineerden vooral (deels) buiten de instelling uit te voeren, met name om de terugkeer in de samenleving te bevorderen.

Al met al wordt vanuit deze benaderingen zwaar geleund op onderzoeksbewijs en klinische deskundigheid. Maar in de literatuur over het werken met dieren (in detentie) zien we hier zoals gezegd relatief weinig van terug. Naast enthousiasmerende verhalen zien we dezelfde methodologische problemen op het bredere veld van AAI buiten de veiligheidszorg als in het detentieonderzoek. Kamioka et al. (2014) voegen een lijst van bijna 50 studies bij, die niet in de review is betrokken omdat er geen controlegroepen waren. Dit zwakke punt in de opzet

van studies wordt in verschillende reviews onder de aandacht gebracht (zie bijvoorbeeld: Jansen & Bakker, 2007; Berry et al., 2013; Nimer & Lundahl, 2007; Maber-Aleksandrowicz, 2016; O'Haire, 2013). Een enkele review richtte zich wel op onderzoek met controlegroepen, maar daaruit bleek dat sommige programma's wel effect hadden en anderen weer niet. Dus de vraag wat werkt onder welke omstandigheden en voor wie, kon niet eenduidig beantwoord worden. Een ander methodologisch probleem dat hier meespeelde, was dat bij sommige onderzoeken de steekproef relatief klein was (Maujean et al., 2015). Aangezien de aandacht voor AAI groeiende is, zullen in de loop der tijd waarschijnlijk (en hopelijk) ook meer methodologisch deugdelijke studies gaan verschijnen, waardoor de empirische basis van AAI verstevigd wordt.

Beperkte aandacht voor dierenwelzijn

Wat naast de methodologische problemen in de literatuur verder opvalt, is het ontbreken van aandacht voor dierenwelzijn. De literatuur leert ons bar weinig over het welzijn van dieren en eventuele inbreuken daarop. Bij het beoordelen van de werking van verschillende vormen van AAI lijkt dierenwelzijn niet als ijkpunt te worden meegenomen. Het welzijn van de mens is waar het in feite om draait. Dat is met andere woorden het doel en het dier is het middel om dat doel te bereiken. Gevolg van deze zienswijze is, dat in de literatuur bij de beoordeling van allerhande vormen van AAI dan ook relatief weinig woorden vuil worden gemaakt aan het welzijn van de betrokken dieren (Fine, 2015). Met name de Vlaamse kritische criminologe Cazaux (2001/2002) heeft zich afgevraagd in hoeverre dieren baat hebben bij deelname aan dit soort programma's. Een vooral utilistische en speciecistische blik op dieren lijkt dat welzijn niet te bevorderen. Het is beter als er sprake is van een win-winsituatie, waarbij zowel mens als dier profiteert. Zo zijn er bijvoorbeeld in detentie ook programma's waarbij gedetineerden zich ontfemen over asielhonden. Tijdens het driejaarlijks congres van de IAHAIO presenteerde dr. Zenithson de voorlopige resultaten van een studie die hij met zijn onderzoeksgroep aan de Universiteit in Tennessee (US) uitvoert naar dierenwelzijn binnen AAI. De onderzoekers zochten in de literatuur naar de betrokkenheid van *Institutional Animal Care and Use Committees* (IACUC) – in Nederland kennen we een Dierenexperimentencommissie (DEC)⁷ – die voorgenomen onderzoek beoordeelt op dierenwelzijn. De onderzoekers namen publicaties door uit de periode 1987-2016 van het vakblad *Anthrozoös*. In totaal werden 61 studies tegen het licht gehouden. Slechts vijf studies bleken een vergunning tot onderzoek te hebben gekregen van een IACUC. Samenvattend kan gesteld worden dat aandacht voor dierenwelzijn binnen AAI geen overbodige luxe lijkt te zijn (Ng et al, 2016).

Hoewel voor het welzijn van deelnemende dieren bij de beoordeling en waardering van AAI geen prominente rol lijkt te zijn weggelegd, wil dat niet zeggen dat er helemaal geen aandacht in de literatuur is voor dat welzijn. Inmiddels is er een literatuuroverzicht verschenen waarin de fysiologische effecten van 'mens-hond interacties' op de hond uiteengezet wordt. Pop en collega's (2014) theoretiseren dat er in de co-evolutie van mens en hond specifieke karaktereigenschappen zijn ontstaan bij de hond die een duurzame relatie versterken en daarmee de overlevingskansen voor de hond verhogen. Hierbij wordt verondersteld dat de hond zijn emotionele reacties kan afstemmen op de mens; emotionele synchronisatie. Uitgaande van deze co-evolutie zijn de auteurs op zoek gegaan naar bewijs voor de positieve effecten van de mens-hond interactie in de onderzoeksliteratuur. In een systematische literatuur review analyseren Pop en collega's (2014) elf studies waarin duidelijke fysiologische maten worden gebruikt in een experimentele setting om het effect van deze interactie op de hond te meten. Opvallend in de conclusie is dat de cortisol-

⁷ <https://www.centralecommissiedierproeven.nl/over-ccd/activiteiten-en-werkzaamheden>

metingen een zeer gevarieerd beeld geven. Waar in de ene studie het cortisolniveau lager wordt, lijkt het in een andere studie juist te verhogen. Daarbij is ook een interessante bevinding dat in een studie waarin de fysiologische effecten op mens en dier werden gemeten bij interacties tussen huisdier en baasje oxytocine gelijkmatig steeg, maar cortisol bij de mens afnam en bij de hond toenam. Deze toename van cortisol bij honden blijkt in meerdere studies terug te komen. De vraag is of die verhoging van het cortisolniveau in het speeksel geïnterpreteerd moet worden als een bewijs van stress of van activiteit. Wie daadwerkelijk non-speciecistisch te werk wil gaan, wordt hier met het probleem geconfronteerd dat het methodologisch alles behalve eenvoudig is om onderzoek naar ervaringen en belevingen bij andere soorten te doen. Er blijven toch interpretatieproblemen leven (Janssen & Bombosch, 2016).

Fine (2015) borduurt in zijn handboek voor AAT voort op vijf vrijheden die in 1965 door het Brambell Committee in Groot-Brittannië zijn geformuleerd:

1. Genoeg te eten en te drinken.
2. Vrij van ongemak leven in een geschikte leefomgeving.
3. Preventie en genezing van ziekte en pijn.
4. Dieren hebben geen angst en stress.
5. Dieren zijn vrij om normaal gedrag te vertonen.

Volgens Fine gelden die ook voor dieren bij AAT. Hij ziet die vrijheden op drie domeinen: het domein van de fysieke zorg, dat van de affectieve zorg en tot slot het domein van de natuur van het dier. Bij de fysieke zorg gaat het er om dat de begeleider het dier goed behandelt en in zijn handelingen zorg draagt voor het welzijn. Bij de affectieve component gaat het erom dat de begeleider zich bewust is van zijn controle over de hond te allen tijde en de onmogelijkheid voor de hond om hier even aan te ontsnappen. Hierdoor kan gemakkelijk stress ontstaan. In de natuurlijke component gaat het erom dat de hond niet zelf heeft gekozen voor werk in AAT. Binnen deze setting moet de hond intieme en ongevraagde affectieve interacties ondergaan wat de mogelijkheid tot 'normaal' gedrag in de weg staat. De AAT therapeut dient zorg te dragen voor een therapie ontwerp waarbinnen de hond zoveel als mogelijk natuurlijk gedrag kan laten zien (Fine, 2015). Er gaan ook stemmen op om analoog aan de *Human Capabilities Approach* die de filosoof Nussbaum heeft ontwikkeld op basis van het werk van de econoom Sen de vrijheden vanuit een andere en vooral meer positieve optiek te bezien. Bij de *Human Capabilities Approach* gaat het er niet om de welvaart in een land te beoordelen op basis van bijvoorbeeld economische groei, maar vooral te kijken naar de mogelijkheden die mensen in dat land hebben om hun *capabilities*, hun mogelijkheden te ontplooien. In deze benadering, vertaald naar AAI en dierenwelzijn, gaat het dan niet om de afwezigheid van bijvoorbeeld pijn, angst en ongemak. De vraag hier is of dieren die mensen helpen niet recht zouden moeten hebben op meer dan een ondergrens van welzijn, maar meer nog op een 'gelukkig' leven. Hebben zij niet het recht om hun mogelijkheden tot hun volle potentie te kunnen benutten? Dus waar een hond de mogelijkheid heeft om plezier te ervaren, moet hij of zij volgens deze benadering ook het recht hebben op plezier (Fine, 2015; Janssen & Bombosch, 2016)

Regels van IAHAIO

De hier al vaker genoemde IAHAIO heeft wel regels omtrent het welzijn van dieren geformuleerd: er moet uitsluitend gewerkt worden met dieren die in goede gezondheid verkeren (zowel lichamelijk als geestelijk) en die plezier beleven aan dergelijke activiteiten. De beroepsbeoefenaars zijn verantwoordelijk voor het welzijn van de dieren waarmee ze

werken en zij moeten begrijpen dat het deelnemende dier, ongeacht de soort, geen gereedschap, maar een levend wezen is. Alleen gedomesticeerde dieren kunnen worden ingezet bij interventies en activiteiten. Gedomesticeerde dieren zijn namelijk gewend aan sociale interacties met mensen.⁸ Gedomesticeerde dieren moeten verder goed gesocialiseerd zijn met mensen en getraind zijn door middel van humane en positieve trainingstechnieken en moeten door een nationale of internationale organisatie zijn gecertificeerd, zodat geregistreerd staat aan welke criteria ze voldoen. In dit verband is het overigens interessant om op te merken dat bij het eerder genoemde onderzoek naar aanbieders van AAI met honden in Nederland, tal van keurmerken in beeld kwamen. Sommige van die keurmerken hadden betrekking op dieren, andere op andere aspecten. De vraag is overigens of tal van keurmerken bijdragen aan duidelijkheid bij de afnemers van dergelijke interventies, maar dit terzijde. IAHAIO is verder van mening dat wilde en exotische diersoorten niet kunnen worden ingezet, ook niet als ze tam zijn.⁹ Dieren die eventueel in aanmerking komen voor deelname dienen zorgvuldig te worden beoordeeld door een deskundige in dierengedrag, zoals dierenartsen en diergedragsdeskundigen. Ze dienen onderzocht te worden op gezondheid, temperament en gedrag. Er dienen regelmatig evaluaties plaats te vinden om te toetsen of de dieren het juiste gedrag nog steeds vertonen. Er dient voor gezorgd te worden dat alle passende en preventieve medisch hygiënische protocollen van kracht zijn en de juiste diergeneeskundige zorg wordt geboden. Beroepsbeoefenaars die met dieren werken, dienen kennis te hebben van en training te hebben ontvangen over de welzijnsbehoeften van het dier en moeten in staat zijn tekenen van ongemak en stress te herkennen. Dieren die deelnemen aan AAI mogen nooit betrokken zijn op een manier die hun veiligheid en comfort in gevaar brengen. Dieren mogen niet overwerkt of overbelast worden en sessies dienen een tijdslimiet te hebben (30 - 45 minuten) (zie ook King et al., 2011). Ook adviseert IAHAIO om ethische commissies in het leven te roepen om een oog te houden op welzijnsaspecten.¹⁰

5.2 Vragenlijsten

Verzamelde vragenlijsten

De voltooide vragenlijsten zijn aan de zedenrechercheurs ter beschikking gesteld. In totaal zijn van zes informatieve gesprekken ingevulde vragenlijsten aan de onderzoekers teruggezonden. Van slechts één informatief gesprek is zowel een ingevulde vragenlijst van het slachtoffer als van de betrokken onderzoeker teruggezonden. Op basis van het beperkte aantal vragenlijsten en het feit dat niet van alle betrokken partijen (slachtoffer én onderzoeker) bij het informatieve gesprek conform de opzet van het onderzoek vragenlijsten zijn verzameld, kunnen geen uitspraken worden gedaan over de uitkomsten van dit onderdeel van het onderzoek.

⁸ De IAHAIO merkt verder op dat veel vissoorten in instellingen als huisdier worden gehouden, maar dat slechts enkele geschikt zijn voor sociale interactie. Zie: <file:///C:/Users/PC/Downloads/WHITEPAPER.pdf>

⁹ De IAHAIO verwijst naar een verklaring van de *Whale and Dolphin Conservation Society*, waarin staat dat het onwaarschijnlijk is dat deze therapievorm tegemoet komt aan de psychologische of fysieke behoeften van zowel de menselijke cliënten als de dolfijnen. Wat wel kan is observatie en contemplatie van wilde dieren in de vrije natuur en in natuurreservaten mits die voldoen aan nationale/internationale normen voor dierlijk welzijn en op voorwaarde dat dit plaatsvindt op een manier die bij de dieren geen stress veroorzaakt of schade toebrengt aan hun leefomgeving. Zie:

<file:///C:/Users/PC/Downloads/WHITEPAPER.pdf>

¹⁰ <file:///C:/Users/PC/Downloads/WHITEPAPER.pdf>

5.3 Camerabeelden

Uitgangssituatie

In totaal zijn camerabeelden van drie informatieve gesprekken bekeken door twee onderzoekers. Van minuut tot minuut hebben zij gelet op de interactie tussen de aanwezigen en hun waarnemingen met elkaar vergeleken. Met het oog op de privacy is geen gebruik gemaakt van het geluid bij de beelden. De opnamen duurden respectievelijk 89, 102 en 114 minuten. Dat betekent dat de duur van de gesprekken aanmerkelijk langer is dan de tijdslimiet van 30-45 minuten die IAHAIO noemt met betrekking tot de inzet van dieren. DogsWork is echter van mening dat het vooral belangrijk is te kijken naar de belastbaarheid per hond. Deze is mede afhankelijk van ras, leeftijd en individuele aanleg van de hond en de manier waarop de hond wordt ingezet.

In alle gevallen ging het om de inzet van hond Twix. Alle slachtoffers waren jonge vrouwen. Bij alle gesprekken waren twee onderzoekers aanwezig, waarbij het voorkwam dat soms een van hen de ruimte voor korte tijd verliet. Bij één informatief gesprek waren nog twee andere bij de zaak betrokken burgers aanwezig. Overigens bleek later dat één gefilmd gesprek met een meerderjarige is gevoerd, die graag met de hond erbij dit gesprek wilde voeren. In feite zou dit gesprek dan ook buiten de scope van dit onderzoek moeten vallen.

De drie gesprekken vonden conform het van te voren opgestelde inzetprotocol in dezelfde daarvoor bestemde ruimte plaats (een zogeheten 'sociale kamer'). In die ruimte zijn twee zithoeken. In één hoek staan twee zitbanken en in de schuin daartegenover gelegen hoek staat een tafel met aan elke zijde zitplekken. Die tafel is rechthoekig en staat met de korte kant tegen de muur en aan de andere kant tegen een pilaar aan. Twee informatieve gesprekken vonden plaats terwijl het slachtoffer, andere betrokkenen en de onderzoekers het grootste deel van de tijd op de banken zaten. Eén gesprek werd gevoerd aan de tafel.

Het camerastandpunt is bij alle gesprekken hetzelfde: van bovenaf en een *overall view* gevend van de gehele ruimte. Helaas is daardoor niet goed te zien wat er onder en achter de tafel en de pilaar gebeurt. De mensen zijn weliswaar in beeld, maar als de hond zich in die richting beweegt, verdwijnt hij uit beeld en is de interactie niet meer te volgen. Handbewegingen zijn daardoor niet te interpreteren. Door de blik van bovenaf is het daarnaast lastig om zicht te krijgen op de gezichten van de aanwezigen, waardoor expressies van het gelaat niet systematisch kunnen worden bekeken. Ook is niet altijd duidelijk waar de mensen en de hond precies naar keken.

Interactie tussen aanwezigen

Van te voren was in het inzetprotocol aangegeven dat de hond ongeveer 15 minuten in de sociale kamer aanwezig zou moeten zijn voor binnenkomst van het slachtoffer, zodat de hond de kamer eerst kan verkennen voordat betrokkene binnenkomt en het eerste contact met betrokkene geregistreerd wordt. Bij de start van de beelden komen bij één gesprek de onderzoekers met het slachtoffer en de hond samen binnen, bij een ander gesprek is al een onderzoeker met de hond aanwezig, terwijl het slachtoffer daarna binnenkomt. In een ander geval zit er al een onderzoeker, terwijl een tweede samen met de hond en het slachtoffer de ruimte inkomt.

In de drie geobserveerde gesprekken kwamen verschillende houdingen van de slachtoffers ten opzichte van de hond naar voren. Eén van de slachtoffers zocht van meet af aan zelf contact met de hond. Ze aaide al snel na binnenkomst de hond en bleef tijdens het hele

gesprek de hond aanraken en aaien. De hond bleef het grootste deel van de tijd ook in haar buurt. Een ander slachtoffer leek met name contact met de hond te willen, als de gesprekssituatie veranderde: wanneer bijvoorbeeld één van de twee rechercheurs de ruimte voor korte tijd verliet. Dan was er blijkbaar ruimte om met de hond te spelen. Bij dit gesprek waren ook andere betrokkenen aanwezig. Als deze personen aan het woord waren, leek het meisje zich meer op de hond te richten.

De rechercheurs waren tijdens het informatieve gesprek zelf sterk gericht op het slachtoffer. Doorgaans was er een werkverdeling: de een stelde vragen, de ander maakte aantekeningen. Bij de start van het gesprek was er interactie tussen de rechercheur en de hond in een soort spelvorm, bijvoorbeeld met bal, waar het slachtoffer ook bij betrokken werd. Op een informele manier werd de hond als het ware aan het slachtoffer voorgesteld. Tijdens het gesprek gaven de rechercheurs hondenkoekjes aan de meisjes waarmee zij Twix naar zich toe zouden kunnen lokken. De rechercheurs leken tijdens het gesprek niet specifiek aandacht aan de hond te besteden, bijvoorbeeld door voortdurend te aaien. Zij leken ook niet door de hond te worden afgeleid, ook niet als de hond reageerde op omgevingsgeluiden op de gang door bijvoorbeeld een keer hard te blaffen. Het leek de slachtoffers ook niet te storen.

De hond was tijdens alle drie de gesprekken vrij in zijn bewegingen binnen de ruimte. In twee gesprekken bracht hij relatief veel tijd in de buurt van het slachtoffer door en in het gesprek aan tafel was de interactie niet goed te volgen, maar was de hond vermoedelijk wel in de buurt van het slachtoffer.

6 (Voorlopige) conclusies en aanbevelingen

6.1 (Voorlopige) conclusies

Zwakke empirische basis

Het moge duidelijk zijn dat er bij het experiment dat hier centraal stond, niet genoeg mogelijkheden voor de onderzoekers zijn geweest om voldoende data te verzamelen. Het is dan ook niet mogelijk om op basis van de in dit rapport beschreven gegevens te komen tot onderbouwde uitspraken over de werking van de inzet van AAI-honden tijdens het informatieve gesprek.

6.2 Aanbevelingen

Behoefte om het voorgestelde onderzoek uit te voeren blijft bestaan

Hoewel het oorspronkelijke onderzoeksplan niet is gerealiseerd bestaat er wel nog steeds behoefte om een dergelijk onderzoek uit te voeren. Hiervoor zijn drie redenen aan te voeren:

- De literatuur laat zien dat er relatief weinig methodologisch gedegen onderzoek is naar de werking van AAI. Een opzet zoals hier voorgesteld, waarbij voorzien is in een controlegroep, is essentieel om daadwerkelijk inzicht te kunnen krijgen in de werking van dit soort interventies. Dat is niet alleen wetenschappelijk van belang, maar ook maatschappelijk, gezien de toenemende populariteit van dit soort interventies. (Vervolg)onderzoek sluit dan ook goed aan bij het streven om dit soort interventies te professionaliseren.
- Zedendelicten en het daarop volgende politieonderzoek zijn ingrijpend voor slachtoffers en complex voor professionals. Het verkennen van mogelijkheden om leed te verlichten en het werk van de professional te ondersteunen, blijven maatschappelijk relevant.
- Uit een interne evaluatie van de afdeling zeden van de eenheid Rotterdam is gebleken dat de betrokken medewerkers van die afdeling wel zien dat dit project origineel is en innovatief kan zijn (in dit verband werd onder andere de positieve bijdrage aan het contact met slachtoffers genoemd en de gezelligheid die de honden op de afdeling met zich meebrengen), maar ook de belasting die dit project met zich meebrengt (in dit verband werd genoemd dat het een belasting is om een niet zelf uitgekozen hond in huis te nemen en te verzorgen, de geur die de honden verspreiden en het beslag dat deelname aan dit project op inzet en capaciteit van de afdeling legt). Op de werkvloer zijn dus nog veel relevante vragen onbeantwoord gebleven.

Suggesties voor (vervolg)onderzoek

Bij het initiëren van (vervolg)onderzoek is het wenselijk dat de bij een dergelijk project betrokken partijen zich van meet af aan bewust zijn van de redenen om een dergelijk project uit te voeren. Diegenen die vooral geïnteresseerd zijn in het verdiepen van inzicht in het werken met AAI-honden zullen andere accenten leggen dan betrokkenen die met name gericht zijn op de behandeling van zedenzaken en het welzijn van de daarbij betrokken

slachtoffers. Het is belangrijk dat al die perspectieven van meet af aan duidelijk zijn en met elkaar in verband worden gebracht.

Hiervoor is al het punt gemaakt dat in de literatuur is gebleken dat er methodologisch een en ander op onderzoek naar AAI is aan te merken en dat het om die reden aanbeveling verdient om in (vervolg)onderzoek opnieuw te kiezen voor het werken met een controlegroep. Daarnaast is ook gebleken dat in veel studies relatief weinig aandacht is voor dierenwelzijn. In de geplande opzet was daar wel rekening mee gehouden. In dit verband wordt bij (vervolg)onderzoek wel de volgende aanbeveling gedaan ten aanzien van het opnemen van beelden tijdens informatieve gesprekken:

- Het is goed om vast te houden aan een vast (en wettelijk verplicht) camerastandpunt tijdens het informatieve gesprek, maar door het inzetten van een extra camera kan meer zicht worden verkregen op de gezichten van de deelnemers aan het gesprek. Daarnaast dient bij de plaatsing van een of meerdere camera's ook rekening te worden gehouden met de zichtbaarheid van de hond.

En passant is de onderzoekers duidelijk geworden dat bij de uitvoering van het experiment met de inzet van de honden ook tal van organisatorische aspecten een rol hebben gespeeld. In dit verband kan onder meer gedacht worden aan problemen bij het maken van roosters voor de inzet van de rechercheurs en de honden, transport, kosten van de verzorging, aansprakelijkheid en dergelijke. Van een afstand bezien lijken dergelijke issues wellicht van ondergeschikt belang, maar het gaat ook om aspecten die als randvoorwaardelijk worden ervaren. Om die reden wordt dan ook geadviseerd om hier bij (vervolg)onderzoek specifiek aandacht aan te besteden:

- Randvoorwaarden wat betreft inzetbaarheid van de rechercheurs. In dit verband kan niet alleen gedacht worden aan rooster, opleiding en mate van ervaring van deelnemende rechercheurs, maar ook aan financiële en materiele aspecten (vergoedingen voor de verzorging – voeding, trimmen, dierenarts - van de hond, het vervoer van de hond indien nodig, aansprakelijkheid en andere verzekeringskwesties). In dit project werden deze kosten overigens gedragen door DogsWork.
- Randvoorwaarden wat betreft de inzet van de honden. In dit verband kan gedacht worden aan welzijnsaspecten als de duur van de inzet van de hond, de leeftijd van de hond en aandacht voor de locatie waarop de hond wordt ingezet. Kan de hond daar ook hond zijn? Verder is het van belang aandacht te hebben voor de aard van de inzet van de hond: sluit de training aan bij wat in de praktijk verwacht wordt? Kan ook een jonge hond dit werk aan?

In het kader van de professionalisering van AAI zou met het uitvoeren van deze aanbevelingen een verdere stap kunnen worden gezet.

7 Literatuur

- Aanwijzing BWBR0037821, 01-05-2016. Geraadpleegd op 2 maart 2017, <http://wetten.overheid.nl/BWBR0037821/2016-05-01>
- Aanwijzing BWBR0032552, 01-01-2013. Geraadpleegd op 9 maart 2017, <http://wetten.overheid.nl/BWBR0032552/2013-01-01>
- Amelsvoort, A., van, Rispens, I. & Grolman, H. (2015). *Handleiding Verhoor*. Amsterdam: Reed Business Information.
- Beek, I., van & Tan, S. (2015). *Hulpverlening na seksueel geweld. Een verkenning*. Utrecht: Movisie (interne publicatie).
- Berry, A., Borgi, M., Francia, N., Alleva, E., & Cirulli, F. (2013). Use of assistance and therapy dogs for children with autism spectrum disorders: A critical review of the current evidence. *Journal of Alternative and Complementary Medicine*, 19 (2), pp 73-80.
- Boland, G., Aarnink, G., Pollet, J., Van der Vlucht, I., & Esselink, R. (1991). *Seksueel geweld aan de orde: werkboek voor het begeleiden van een basiscursus voor hulpverleners*. Utrecht: Medusa.
- Bruijn, A. de (2016). *Projectplan AAI-honden*. Rotterdam: Politie.
- Cazaux, G. (2001/2002). *Anthropocentrism and speciecism regarding animals other than human animals in contemporary criminology. Analysing the concept 'animal abuse' in criminological science and in Belgian legislation regarding the protection and welfare of animals*. Gent: Faculty of Law, University of Gent.
- Coren, S. (2013), 'How therapy dogs almost never came to exist', geraadpleegd op 28-04-2016 van <https://www.psychologytoday.com/blog/canine-corner/201302/how-therapy-dogs-almost-never-came-exist>
- Duin, A., van (2014). *De wetende getuige: handreikingen aan professionals over handelen en diagnostisch onderzoek bij vermoedens van seksueel misbruik van kinderen*. Leeuwarden: Elikser.
- Furst, G. (2006). Prison-based animal programs: a national survey. *The Prison Journal*, 4 (86), pp. 407-430.
- Geist, T. (2011). Conceptual Framework for Animal Assisted Therapy. *Child Adolescent Social Work Journal*, 28, pp.243-256. Herman, J. (2015 [1992]). *Trauma and recovery: The aftermath of violence – from domestic abuse to political terror*. New York: Basic Books.
- Hershkowitz, I., Lamb, M., & Katz, C. (2014). Allegation rates in forensic child abuse investigations: comparing the revised and standard NICHD protocols. *Psychology, Public, Policy and Law*, 20 (3), pp. 336-344.
- Jansen, M. & Bakker, F. (2007). *De therapeutische werking van huisdieren bij psychiatrische problemen. Een literatuurstudie*. Amsterdam: AdSearch.
- Janssen, J. (2002). Als je mensen leert kennen, ga je van dieren houden. De mogelijkheden van dierentherapie in detentie. *Sancties*, 2, pp. 80-90.
- Janssen, J., & Bombosch, B. (2016). Wie helpt de hulphond? Over welzijnsfactoren bij de inzet van dieren bij Animal Assisted Interventions in de veiligheidszorg. *Orde van de Dag*, 2016 (76), 52-60.
- Janssen, J., Hoeven, J., Vermeulen, V., & Mandungu, R. (2013). Dieren in detentie. Een kritische blik. *Proces*, 2, pp. 62-70.
- Kamioka, H. (2014). Effectiveness of animal-assisted therapy: A Systematic review of randomized controlled trials. *Complementary Therapies in Medicine*, pp. 371-390.
- King, C., Watters, J., & Mungre, S. (2011). Effect of a time-out session with working animal-assisted therapy dogs. *Journal of veterinary behavior*, 6, pp. 232-238.

- Kühl, M., Schakenraad, W., & van Beek, I. (2017). *Werken met volwassen slachtoffers van seksueel geweld*. In: Höing, M., Janssen, J., Boer, A., & Liebregts, M. (red.). *Bespreekbaar maken van seksualiteit en intimiteit*. Handboek voor professionals in zorg en welzijn, pp. 265-281. Bussum: Coutinho.
- Leach, C., Powell, M., Sharman, S., & Anglim, J. (2017). The Relationship between children's age and disclosure of sexual abuse during forensic interviews. *Child Maltreatment*, 22 (1), pp. 79-88.
- Maber-Aleksandrowicz, S. et al. (2016). A Systematic Review of Randomized Controlled Trials of Animal-Assisted Therapy on Psychosocial Outcomes in People with Intellectual Disability. *Research in Developmental Disabilities*, 49-50, pp. 322-338.
- Maujean, A. et al. (2015). A systematic review of randomized controlled trials of animal-assisted therapy on psychosocial outcomes. *Anthrozoös*, 28, pp. 22-36.
- Nationaal Rapporteur Mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen (2014). Op goede grond. De aanpak van seksueel geweld tegen kinderen. Geraadpleegd op 6 april 2017 https://www.nationaalrapporteur.nl/binaries/nationaal-rapporteur.op-goede-grond.de-aanpak-van-seksueel-geweld-tegen-kinderen.2014_tcm23-34727.pdf
- Ng, Z., Albright, J., Herwick, R., Viera, A., & Souza, M. (2016, Jul 13). *Analysis of methods to oversee the use of animals in animal-assisted intervention research*. Oral abstract presented at the 14th Triennial International Association of Human-Animal Interaction Organizations Conference, Paris, France.
- Nimer, J. & Lundahl, B. (2007). Animal-Assisted Therapy: A Meta-Analysis. *Anthrozoös*, 20 (3), pp. 225-238.
- O'Haire, M. (2013). Animal-Assisted Intervention for Autism Spectrum Disorder: A Systematic Literature Review. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 4, pp. 1606-1622.
- O'Sullivan, G. (2011). The relationship between hope, eustress, self-efficacy, and life satisfaction among undergraduates. *Social Indicators Research*, 101, pp. 155-172.
- Ports, K., Ford, D., & Merrick, M. (2016). Adverse childhood experiences and sexual victimization in adulthood. *Child Abuse & Neglect*, 51, pp. 313-322.
- Pop, D., Rusu, A., Pop-Vancia, V., Papuc, I., Constantinescu, R., & Miresan, V. (2014). Physiological effects of human-Animal Positive Interaction in Dogs – Review of the Literature. *Bulletin UASVM Animal Science and Biotechnologies*, 71(2), pp. 102-110.
- Rispens, I., & Dekens, K. (2015). De politie in de omgang met de jeugdige getuigen en verdachten. *Cahiers Politiestudies*, 34 (1), pp. 145-157.
- Sliedregt, E., van (2014). *Succes met je stress – voorkom een burn-out*. Amsterdam: Boom.
- Teoh, Y., & Lamb, M. (2010). Preparing children for investigative interviews: Rapport-building, instruction, and evaluation. *Applied Developmental Science*, 14 (3), pp. 154-163.
- Wijers, M., & de Boer, M. (2010). *Een keer is genoeg. Verkennend onderzoek naar secundaire victimisatie van slachtoffers als getuigen in het strafproces*. Den Haag: WODC.
- Wijk, A. van, van Leiden, I., & Hardeman, M. (2017). *Modus operandi van de recherche. De recherchepraktijk in moord- en verkrachtingszaken*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap.
- Wohlfarth, R., & Olbrich, E. (2017). *Kwaliteitsontwikkeling en kwaliteitsborging bij dierondersteunde interventies*. Sprundel: AIZOO.

Bijlage 1: Vragenlijst beleving informatieve gesprek slachtoffer MET hond

De vragenlijst

Naam van de invuller van de vragenlijst	
Datum waarop de vragenlijst is ingevuld	

Het informatieve gesprek

1. Om welke redenen ben je bij de politie voor het informatieve gesprek gekomen? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk	1. Ik vond het zo ernstig dat de politie dit moest weten 2. Ik wilde de politie vragen tussenbeide te komen of te bemiddelen 3. Ik was bang voor herhaling van het misdrijf 4. Ik wilde dat de politie mij zou beschermen 5. Ik wilde via de politie andere hulpverlening krijgen 6. Ik was door het misdrijf erg angstig geworden 7. Ik vond dat de daders moesten worden gestraft 8. Anders, namelijk...
2. Wanneer ben je slachtoffer geworden?	
3. Dacht je de afgelopen zeven dagen aan wat gebeurd is zonder dat je dat wilde?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
4. Deed je de afgelopen zeven dagen moeite om niet geëmotioneerd te raken als je dacht aan of herinnerd werd aan wat er gebeurd is?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
5. Probeerde je de afgelopen zeven dagen de gebeurtenis uit je herinnering te verdringen?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
6. Heb je de afgelopen zeven dagen moeite gehad met slapen of met het in slaap komen, omdat beelden en gedachten over wat er gebeurd is bij je naar boven kwamen?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
7. Werd je de afgelopen zeven dagen overspoeld door sterke gevoelens over wat er gebeurd is?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak

8. Droomde je de afgelopen zeven dagen over wat er gebeurd is?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
9. Deed je de afgelopen zeven dagen moeite om zaken die je herinnerden aan wat er is gebeurd uit de weg te gaan?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
10. Had je de afgelopen zeven dagen het gevoel dat het niet gebeurd was of dat het niet echt was?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
11. Probeerde je de afgelopen zeven dagen niet te praten over wat er gebeurd is?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
12. Kwamen beelden van wat er is gebeurd de afgelopen 7 dagen plotseling bij je naar boven?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
13. Maakten andere zaken de afgelopen zeven dagen dat je steeds werd herinnerd aan wat er is gebeurd?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
14. Was je je er de afgelopen zeven dagen van bewust dat het gebeurde je nog steeds veel deed, maar heb je niets met deze gevoelens gedaan?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
15. Probeerde je de afgelopen zeven dagen niet terug te denken aan wat er is gebeurd?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
16. Deed alles wat je herinnerde aan wat is gebeurd, gevoelens erover terugkeren?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
17. Waren je gevoelens over wat is gebeurd als het ware verdoofd?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
18. Je hebt toestemming gegeven om een hond bij het informatieve gesprek aanwezig te laten zijn. Kun je uitleggen waarom je dat gedaan hebt?	
19. Welke hond was bij het gesprek aanwezig?	1. Kyara 2. Twix

20. In welke stemming kwam je de ruimte binnen waarin het informatie gesprek werd gehouden? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk	1. Bedrukt 2. Angstig 3. Verdrietig 4. Boos 5. Neutraal 6. Opgewekt 7. Opgelucht 8. Anders, namelijk...
21. In welke stemming verliet je de ruimte na afloop van het informatieve gesprek? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk	1. Bedrukt 2. Angstig 3. Verdrietig 4. Boos 5. Neutraal 6. Opgewekt 7. Opgelucht 8. Anders, namelijk...
22. Waren er moeilijke momenten voor je tijdens het informatieve gesprek?	1 nee 2 ja, namelijk...
23. Hoe reageerde je op deze moeilijke momenten?	
24. Reageerde de hond op deze moeilijke momenten? Geef een beschrijving	

Beoordeling van het informatieve gesprek

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
1. Ik heb alle onderwerpen kunnen bespreken, die ik wilde bespreken					
2. Ik zou dit informatieve gesprek opnieuw in aanwezigheid van de hond willen voeren					
3. Ik kon het gesprek goed aan					
4. De hond heeft contact met mij gezocht					
5. De hond heeft negatieve gevoelens bij mij doen afnemen					

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
6. De medewerker van de politie heeft rekening gehouden met mijn gevoelens					
7. Ik ben tevreden over dit informatie gesprek					
8. Ik zocht zelf contact met de hond					
9. De medewerker van de politie had belangstelling voor mijn persoonlijke verhaal					
10. De medewerker van de politie gaf mij het gevoel dat ik werd serieus genomen					
11. Alle belangrijke onderwerpen zijn aan bod geweest					
12. De hond had het naar zijn/haar zin tijdens het informatie gesprek					
13. De aanwezigheid van de hond leidde af van het doel van het informatieve gesprek					
14. De hond zocht contact met mij					
15. De medewerker van de politie heeft medeleven getoond					
16. De aanwezigheid van de hond heb ik als aangenaam ervaren					
17. De hond heeft mij geholpen me te concentreren op het informatieve gesprek					

Bijlage 2 Vragenlijst informatieve gesprek slachtoffer

ZONDER hond

De vragenlijst

Naam van de invuller van de vragenlijst	
Datum waarop de vragenlijst is ingevuld	

Het informatieve gesprek

1. Om welke redenen ben je bij de politie voor het informatieve gesprek gekomen? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk	1. Ik vond het zo ernstig dat de politie dit moest weten 2. Ik wilde de politie vragen tussenbeide te komen of te bemiddelen 3. Ik was bang voor herhaling van het misdrijf 4. Ik wilde dat de politie mij zou beschermen 5. Ik wilde via de politie andere hulpverlening krijgen 6. Ik was door het misdrijf erg angstig geworden 7. Ik vond dat de daders moesten worden gestraft 8. Anders, namelijk...
2. Wanneer ben je slachtoffer geworden?	
3. Dacht je de afgelopen zeven dagen aan wat gebeurd is zonder dat je dat wilde?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
4. Deed je de afgelopen zeven dagen moeite om niet geëmotioneerd te raken als je dacht aan of herinnerd werd aan wat er gebeurd is?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
5. Probeerde je de afgelopen zeven dagen de gebeurtenis uit je herinnering te verdringen?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
6. Heb je de afgelopen zeven dagen moeite gehad met slapen of met het in slaap komen, omdat beelden en gedachten over wat er gebeurd is bij je naar boven kwamen?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak

7. Werd je de afgelopen zeven dagen overspoeld door sterke gevoelens over wat er gebeurd is?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
8. Droomde je de afgelopen zeven dagen over wat er gebeurd is?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
9. Deed je de afgelopen zeven dagen moeite om zaken die je herinnerden aan wat er is gebeurd uit de weg te gaan?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
10. Had je de afgelopen zeven dagen het gevoel dat het niet gebeurd was of dat het niet echt was?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
11. Probeerde je de afgelopen zeven dagen niet te praten over wat er gebeurd is?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
12. Kwamen beelden van wat er is gebeurd de afgelopen 7 dagen plotseling bij je naar boven?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
13. Maakten andere zaken de afgelopen zeven dagen dat je steeds werd herinnerd aan wat er is gebeurd?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
14. Was je je er de afgelopen zeven dagen van bewust dat het gebeurde je nog steeds veel deed, maar heb je niets met deze gevoelens gedaan?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
15. Probeerde je de afgelopen zeven dagen niet terug te denken aan wat er is gebeurd?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
16. Deed alles wat je herinnerde aan wat is gebeurd, gevoelens erover terugkeren?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak
17. Waren je gevoelens over wat is gebeurd als het ware verdoofd?	1 Helemaal niet 2 Zelden 3 Soms 4 Vaak

18. In welke stemming kwam je de ruimte binnen waarin het informatie gesprek werd gehouden? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk	1. Bedrukt 2. Angstig 3. Verdrietig 4. Boos 5. Neutraal 6. Opgewekt 7. Opgelucht 8. Anders, namelijk...
19. In welke stemming verliet je de ruimte na afloop van het informatieve gesprek? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk	1. Bedrukt 2. Angstig 3. Verdrietig 4. Boos 5. Neutraal 6. Opgewekt 7. Opgelucht 8. Anders, namelijk...
20. Waren er moeilijke momenten voor je tijdens het informatieve gesprek?	1 nee 2 ja, namelijk...
21. Hoe reageerde je op deze moeilijke momenten?	

Beoordeling van het informatieve gesprek

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
1. Ik heb alle onderwerpen kunnen bespreken, die ik wilde bespreken					
2. Ik kon het gesprek goed aan					
3. De medewerker van de politie heeft rekening gehouden met mijn gevoelens					
4. Ik ben tevreden over dit informatieve gesprek					
5. De medewerker van de politie had belangstelling voor mijn persoonlijke verhaal					

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
6. De medewerker van de politie gaf mij het gevoel dat ik werd serieus genomen					
7. Alle belangrijke onderwerpen zijn aan bod geweest					
8. De medewerker van de politie heeft medeleven getoond					

Bijlage 3 Vragenlijst beleving informatieve gesprek rechercheur MET hond

De vragenlijst

Naam van de invuller van de vragenlijst	
Datum waarop de vragenlijst is ingevuld	

Het informatieve gesprek

1. Datum waarop het informatieve gesprek werd gevoerd	
2. Hoeveel minuten duurde het informatieve gesprek?	
3. Hoe vaak en hoeveel minuten is er gepauzeerd tijdens het informatieve gesprek?	
4. Welke rechercheur(s) was/waren bij het gesprek aanwezig?	
5. Welke hond was bij het gesprek aanwezig?	1 Kyara 2 Twix
6. Hoe oud was de persoon met wie het gesprek werd gevoerd?	
7. Was er sprake van een beperking of een stoornis bij het slachtoffer?	1 Nee 2 Ja, namelijk...
8. Wat was het geslacht van de persoon met wie het gesprek werd gevoerd?	1 man 2 vrouw 3 anders
9. Wat is de etnische achtergrond van deze persoon?	1 Nederlands 2 Marokkaans 3 Turks 4 Antilliaans 5 Anders, namelijk...
10. In welke stemming kwam die persoon de ruimte binnen bij aanvang van het informatieve gesprek? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.	1. Bedrukt 2. Angstig 3. Verdrietig 4. Boos 5. Neutraal 6. Opgewekt 7. Opgelucht 8 Anders, namelijk...

11. In welke stemming verliet die persoon de ruimte na afloop van het informatieve gesprek? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk	1. Bedrukt 2. Angstig 3. Verdrietig 4. Boos 5. Neutraal 6. Opgewekt 7. Opgelucht 8 Anders, namelijk...
12. Waren er moeilijke momenten voor deze persoon tijdens het informatieve gesprek?	1 nee 2 ja, namelijk...
13. Indien er moeilijke momenten waren, beschrijf deze s.v.p.	
14. Hoe reageerde u (en uw collega) op deze moeilijke momenten?	
15. Hoe reageerde de hond op deze moeilijke momenten? Geef een beschrijving	
16. Was er nog een andere persoon of personen bij het informatieve gesprek aanwezig?	1 nee 2 ja, een ouder/verzorger 3 ja, namelijk...
17. Waren er moeilijke momenten voor deze persoon of personen tijdens het informatieve gesprek?	1 nee 2 ja, namelijk...
18. Indien er moeilijke momenten waren, beschrijf deze s.v.p.	
19. Hoe reageerde u (en uw collega) op deze moeilijke momenten?	
20. Hoe reageerde de hond op deze moeilijke momenten? Geef een beschrijving	

Beoordeling van het informatieve gesprek door de rechercheur

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
1. Ik heb alle onderwerpen kunnen bespreken, die ik wilde bespreken					
2. Ik zou dit informatieve gesprek opnieuw in aanwezigheid van de hond willen voeren					

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
3. Het slachtoffer kon het gesprek goed aan					
4. De hond had contact met het slachtoffer					
5. De hond heeft negatieve gevoelens bij het slachtoffer doen afnemen					
6. Ik ben tevreden over dit informatieve gesprek					
7. Voor de hond was de aanwezigheid bij het informatieve gesprek belastend					
8. Ik zocht zelf contact met de hond					
9. De aanwezigheid van de hond leidde mij af van het doel van het informatieve gesprek					
10. Het slachtoffer heeft alle belangrijke onderwerpen kunnen bespreken					
11. Het slachtoffer/de getuige zocht zelf contact met de hond					

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
12. De hond had het naar zijn/ haar zin tijdens het informatieve gesprek					
13. Het slachtoffer begreep alle informatie die werd verstrekt					
14. De aanwezigheid van de hond leidde het slachtoffer af van het doel van het informatieve gesprek					
15. De hond zocht contact met mij					
16. De aanwezigheid van de hond heb ik als aangenaam ervaren					
17. De hond heeft het slachtoffer geholpen om zich te concentreren op het informatieve gesprek					
18. De hond heeft mij geholpen me te concentreren op het informatieve gesprek					

Bijlage 4: Vragenlijst beleving informatieve gesprek rechercheur ZONDER hond

De vragenlijst

Naam van de invuller van de vragenlijst	
Datum waarop de vragenlijst is ingevuld	

Het informatieve gesprek

1. Datum waarop het informatieve gesprek werd gevoerd	
2. Hoeveel minuten duurde het informatieve gesprek?	
3. Hoe vaak en hoeveel minuten is er gepauzeerd tijdens het informatieve gesprek?	
4. Welke rechercheur(s) was/waren bij het gesprek aanwezig?	
5. Hoe oud was de persoon met wie het gesprek werd gevoerd?	
6. Was er sprake van een beperking of een stoornis bij het slachtoffer?	1 Nee 2 Ja, namelijk...
7. Wat was het geslacht van de persoon met wie het gesprek werd gevoerd?	1 man 2 vrouw 3 anders
8. Wat is de etnische achtergrond van deze persoon?	1 Nederlands 2 Marokkaans 3 Turks 4 Antilliaans 5 Anders, namelijk...
9. In welke stemming kwam die persoon de ruimte binnen bij aanvang van het informatieve gesprek? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk	1. Bedrukt 2. Angstig 3. Verdrietig 4. Boos 5. Neutraal 6. Opgewekt 7. Opgelucht 8. Anders, namelijk...
10. In welke stemming verliet die persoon de ruimte na afloop van het informatieve gesprek? Er zijn meerder antwoorden mogelijk	1. Bedrukt 2. Angstig 3. Verdrietig 4. Boos 5. Neutraal 6. Opgewekt 7. Opgelucht 8. Anders, namelijk...

11. Waren er moeilijke momenten voor deze persoon tijdens het informatieve gesprek?	1 Nee 2 Ja, namelijk...
12. Indien er moeilijke momenten waren, beschrijf deze s.v.p.	
13. Hoe reageerde U (en Uw collega) op deze moeilijke momenten?	
14. Was er nog een andere persoon of personen bij het informatieve gesprek aanwezig?	1 nee 2 ja, een ouder/verzorger 3 ja, namelijk...
15. Waren er moeilijke momenten voor deze persoon of personen tijdens het informatieve gesprek?	1 nee 2 ja, namelijk...
16. Indien er moeilijke momenten waren, beschrijf deze s.v.p.	
17. Hoe reageerde u (en uw collega) op deze moeilijke momenten?	

Beoordeling van het informatieve gesprek door de onderzoeker

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
1. Ik heb alle onderwerpen kunnen bespreken, die ik wilde bespreken					
2. Het slachtoffer kon het gesprek goed aan					
3. Ik ben tevreden over dit informatieve gesprek					
4. Het slachtoffer heeft alle belangrijke onderwerpen kunnen bespreken					

datum 31 mei 2018
auteur Janine Janssen
pagina 44 van 47

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
5. Het slachtoffer begreep alle informatie die werd verstrekt					

Bijlage 5: Informatiefolder over het onderzoek voor slachtoffer dat deelneemt aan het informatieve gesprek MET hond

Inzet van een hond tijdens informatief gesprek met de zedenpolitie

Waarom deze flyer?

Deze flyer lees je omdat de politie je heeft gevraagd of je mee wilt werken aan een project waarbij een hond aanwezig is tijdens het informatieve gesprek dat je hebt met de zedenpolitie. Meer informatie over het informatieve gesprek ontvang je van de zedenpolitie. In deze flyer lees je over het project met de hond en wat je medewerking hieraan zou kunnen betekenen.

Inzet van een hond tijdens informatief gesprek

De politie wil dat slachtoffers zo min mogelijk stress ervaren bij het praten met de politie over hun ervaringen en het doen van aangifte. Om de stress te beperken, kunnen slachtoffers op verschillende manieren worden bijgestaan door de politie zelf en door verschillende hulpverleningsinstanties. Op dit moment onderzoekt de politie of en hoe een speciaal opgeleide hond het slachtoffer tijdens het informatieve gesprek kan bijstaan en stress kan verminderen. Tot nu toe is niet wetenschappelijk onderbouwd of slachtoffers zich echt geholpen voelen als er een hond aanwezig is tijdens het informatieve gesprek. Dit moet dus blijken uit het onderzoek dat nu wordt gedaan. Het onderzoek wordt uitgevoerd door twee onderzoekers van Avans Hogeschool.

Medewerking aan het onderzoek

De politie laat onderzoek doen om een beter beeld te krijgen van hoe het inzetten van een hond tijdens het informatieve gesprek kan helpen. Je kunt ervoor kiezen mee te doen aan het onderzoek. Dit betekent dat één van de honden die je op de foto's hierboven ziet tijdens je informatieve gesprek aanwezig zal zijn. Na afloop van het gesprek zal de politie je vragen om een vragenlijst in te vullen. Het invullen duurt ongeveer 10 minuten. De zedenrechercheur vult zelf ook een vragenlijst over het informatieve gesprek in. Van het gesprek kunnen opnames worden gemaakt. De onderzoekers zullen de opnames zonder geluid bekijken om beter te begrijpen hoe het contact tussen de hond, de zedenrechercheurs en jou is verlopen. De onderzoekers verwerken de gegevens anoniem en zullen geen

informatie over wat jij hebt meegemaakt naar buiten brengen. Je anonimiteit wordt dus gegarandeerd.

Medewerking aan het onderzoek is vrijwillig. Je kunt besluiten deel te nemen, maar je kunt ook aangeven dat je om welke reden dan ook niet wilt meedoen aan het onderzoek. De hond zal in dat laatste geval tijdens je informatieve gesprek niet worden ingezet. Ook hoeft je dan geen vragenlijst in te vullen en zullen de onderzoekers geen opnames bekijken.

Praktische zaken

De politie neemt contact met je op om een afspraak voor het informatieve gesprek te maken. Op dat moment kun jij aangeven of je deel wilt nemen aan het onderzoek. Als jij toestemming geeft, wordt er bij het inplannen van het informatieve gesprek rekening mee gehouden dat de hond beschikbaar is. Ook krijg je dan een formulier dat je moet ondertekenen, waarmee je toestemming geeft voor deelname aan het onderzoek. Als je nog vragen hebt over het onderzoek, dan kun je contact opnemen met Janine Janssen van Avans Hogeschool (088 - -5259240 of jhlj.janssen@avans.nl).

Bijlage 6: Informatiefolder over het onderzoek voor het slachtoffer dat deelneemt aan het informatieve gesprek ZONDER hond

Onderzoek naar vermindering van stress tijdens het informatieve gesprek

Waarom deze flyer?

Deze flyer lees je mogelijk omdat de politie je heeft gevraagd of je mee wilt werken aan een onderzoek naar het informatieve gesprek dat je hebt met de zedenpolitie. Nadere informatie over het informatieve gesprek ontvang je van de zedenpolitie. In deze flyer lees je over het onderzoek en wat je medewerking hieraan zou kunnen betekenen.

Stressvermindering tijdens informatief gesprek

De politie wil dat slachtoffers zo min mogelijk stress ervaren bij het praten met de politie over hun ervaringen en het doen van aangifte. Om de stress te beperken kunnen slachtoffers op verschillende manieren worden bijgestaan door de politie zelf en door verschillende hulpverleningsinstanties. Op dit moment laat de politie onderzoek doen naar mogelijkheden voor vermindering van stress tijdens het informatieve gesprek. Het onderzoek wordt uitgevoerd door twee onderzoekers van Avans Hogeschool.

Medewerking aan het onderzoek

Je kunt ervoor kiezen mee te doen aan het onderzoek. Dit betekent dat de politie je na afloop van het informatieve gesprek zal vragen om een vragenlijst in te vullen. Invullen duurt ongeveer vijf minuten. De zedenrechercheur zal zelf ook een vragenlijst over het informatieve gesprek invullen. De onderzoekers verwerken de gegevens anoniem en zullen geen informatie over wat jij hebt meegemaakt naar buiten brengen. Je anonimiteit wordt dus gegarandeerd. Medewerking aan het onderzoek is vrijwillig. Je kunt besluiten deel te nemen, maar je kunt ook aangeven dat je om welke reden dan ook niet wilt meedoen aan het onderzoek.

Praktische zaken

De politie neemt contact met je op om een afspraak voor het informatieve gesprek te maken. Op dat moment kun jij aangeven of je wel of niet deel wilt nemen aan het onderzoek. Als je wel wilt meedoen, dan krijg je een formulier dat je moet ondertekenen, waarmee je toestemming geeft voor deelname aan het onderzoek.

Als je nog vragen hebt over het onderzoek, dan kun je contact opnemen met Janine Janssen van Avans Hogeschool (088 – 5259240 of jhlj.janssen@avans.nl).